

ERITYISOPETUSSUUNNITELMA

Järviseudun ammatti-instituutti

Paula Murtoniemi

Kehittämishankeraportti
Syyskuu 2007

JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Tekijä(t) Murtoniemi, Paula	Julkaisun laji Kehittämishankeraportti	
	Sivumäärä 56	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus ☐ Salainen ☐ saakka	
Työn nimi ERITYISOPETUSSUUNNITELMA Järviseudun ammatti-instituutti		
Koulutusohjelma Ammatillinen opettajakorkeakoulu, erityisopettajankoulutus		
Työn ohjaaja(t) Hirvonen, Maija		
Toimeksiantaja(t)		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Kehittämishankkeessa on päivitetty Järviseudun ammatti-instituutin erityisopetuksen suunnitelma. Aikaisempi suunnitelma oli tehty vuonna 2005 ja sen toimivuutta tarkasteltiin kriittisesti tässä työssä. Kehittämishankkeessa selvitettiin ammatti-instituutin kolmen eri toimipisteen käytänteet erityisen tuen tarpeessa olevien opiskelijoiden opintojen järjestämisessä verraten niitä erityisopetuksen suunnitelmassa esitettyihin tapoihin toimia. Työtä varten koolle kutsutuissa työryhmissä olivat mukana koulutusalojohtajat ja erityisopetustyötä tekevät opettajat kultakin koulutusosalta, joita ovat tekniikka ja liikenne-, kauppa ja hallinto-, luonnonvara-ala sekä matkailu-, ravitsemis- ja talousala. Hankkeen tuloksena saatiin sellainen erityisopetussuunnitelma, josta on helppo tarvittaessa tarkistaa koulutuskuntayhtymän erityisopetuksen toimintatavat aina tarvittaessa ja jota on myös helppo edelleen kehittää. Entistä erityisopetuksen suunnitelmaa on täydennetty joiltakin osin, esimerkiksi nuorten näyttöjen käyttöönoton mukanaan tuomilla ohjeistuksilla sekä hieman entistä laajemmalla työtapojen esittelyllä. Kehittämishankkeessa selvitettiin myös voimassa olevan lainsäädännön ohjeistus erityisopetuksen järjestämiseksi ammatillisissa oppilaitoksissa. Työskentelyn myötä nousi esiin joitakin epäkohtia ja kehitettäviä alueita, näitä on esitelty raportin loppuosassa. Tärkeimmiksi kehittämisen kohteiksi tulivat erityisopetuksen työtapojen ja resurssien suunnitelmallinen käyttö ja erityisopetuksen kehittäminen tiimityönä. Erva- toiminnan alkuun saattaminen koko koulutuskuntayhtymässä todettiin tärkeäksi, koska se parantaisi tiedonkulkua ja auttaisi huolehtimaan entistä kokonaisvaltaisemmin erityistä tukea tarvitsevista opiskelijoista sekä tukisi paremmin opettajien työtä. Uuden erityisopetussuunnitelman käyttöönoton ja sisältöön perehdyttämisen edesauttamiseksi on päätetty järjestää eri osastoilla yhteisiä tilaisuuksia syksyn 2007 aikana.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Ammatillinen erityisopetus, arviointi erityisopetuksessa, arviointimenetelmät, erityisopetuksen työtavat ja menetelmät, erityistä tukea tarvitseva opiskelija, HOJKS		
Muut tiedot		

Author(s) Paula Murtoniemi	Type of Publication Development project report	
	Pages 56	Language Finnish
	Confidential ☐ Until	
Title PLAN FOR SPECIAL NEEDS EDUCATION Järviseuutu vocational institute		
Degree Programme Vocational Teacher Education College, special needs education program		
Tutor(s) Hirvonen, Maija		
Assigned by		
Abstract The development project updates the plan for special needs education at Järviseuudun ammatti-instituutti (vocational institute). The previous plan was made in 2005 and in this plan was submitted under critical examination. The aim of the project was to find out how the practices of the three units of the vocational institute were carried into effect as to the students who needed special support during their studies. The comparison was made in regard to the previous plans of how to handle special educational needs. The team was composed of the heads of the educational sectors and the special education teachers from each educational sector, i.e. technology and transport, business and administration, natural recourses, tourism, catering and home economics. The result of the project was the plan for special needs education, which the teachers can follow when there is need to check the lines of action for special needs education. The previous plan has been complemented for some parts, e.g. concerning the guidelines on skills demonstrations and new working practices. The development project also deals with the legislation for special needs education at vocational institutions. As the project went on, some defaults emerged as well as areas to be developed. The most important things to be developed were how to use working practices and resources according to the plan and how to develop special needs education as teamwork. It would be necessary to initiate a new system, whereby each sector of the institute should have their own special education teacher to co-ordinate special needs education. The introduction of plan is to be implemented in cooperation with each sector of the institute in autumn 2007.		
Keywords Vocational special needs education, evaluation, evaluation methods, work traditions and methods, special educational needs, Individual Education Plan		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO.....	3
2 ERITYSOPETUSTA KOSKEVA LAINSÄÄDÄNTÖ.....	4
2.1 Ammatillisen koulutuksen tavoitteet.....	5
2.2 Opiskelijavalinta.....	5
2.3 Erityisopetus.....	5
2.4 Muita säädöksiä.....	6
3 ASETUKSEN OHJEISTUS ERITYSOPETUKSEEN	7
3.1 Henkilökohtaisen opetuksen järjestämissuunnitelma.....	8
3.2 Salassapito ja tietojensaantioikeus.....	8
3.3 Erityisopetusta antavan opettajan kelpoisuus.....	9
3.4 Asetuksella annettuja muita ohjeita.....	9
4 OPETUSHALLITUKSEN OHJEITA ERITYSOPETUKSESTA....	11
4.1 Arviointi erityisopetuksessa.....	12
4.2 Näyttöjen arvioinnin toteuttaminen.....	13
5 JÄRVISEUDUN AMMATTI-INSTITUUTIN ERITYSOPETUKSEN JÄRJESTÄMINEN.....	17
5.1 Erityisopetussuunnitelman päivittämisprosessi.....	17
5.2 Erityisopetuksen tavoitteet	18
5.3 Opiskelijavalinta.....	19
5.4 Oppimistyylikartoitukset ja lähtötasotestit.....	20
5.5 Erityisopetuksen tarpeen määrittämisen toimenpiteet.....	21
5.6 Oppimisen tukeminen.....	25
5.7 Erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan näytöt.....	25

	2
5.8 Erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan arviointi.....	27
5.9 Opiskelijahuoltopalvelut ja resurssit.....	28
6 ERITYISOPETUKSEN TYÖTAVAT JA MENETELMÄT.....	32
7 KEHITTÄMISTOIMENPIDE-EHDOTUKSIA.....	43
LÄHTEET:	48
LIITTEET.....	49
Liite 1. Hojks- lomakkeisto.....	49
Liite 2. Mukautetun opetuksen arvioinnin periaatteet/kriteerit.....	60

1 JOHDANTO

Päivitän kehittämishankkeessani Järvisseudun ammatti-instituutin, jota jäljempänä kutsun lyhenteellä JAMI, erityisopetuksen suunnitelman. Työssäni tarkastelen kriittisesti voimassa olevaa erityisopetuksen suunnitelmaa ja sen toteutumista käytännössä. Tavoitteena on selkeyttää JAMIn eri toimipisteiden käytänteet erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden opintojen järjestämisessä. Toisena tavoitteena on lisätä kiinnostusta ja keskustelua erityisopetuksesta ja opiskelijoiden tukemisesta koko JAMIn tasolla. Suunnitelma on tarkoitettu työvälineeksi, josta on apua käytännön opettajan ja erityisopettajan, sekä myös oppilaitoksen johdon, työssä. Suunnitelman päivittäminen tämän jälkeen vuosittain on tärkeää ja toivon, että siihen osallistuvat myös opettajat, jotka työssään kohtaavat ongelmatilanteita ja tarvitsevat tukea työlleen.

Kehittämishankkeeni muodostuu kolmesta osasta: Viitekehyksessä käsittelen erityisopetusta sääteleviä lainsäädännön ja viranomaisten ohjeistuksia, joiden puitteissa erityisopetus on järjestettävä. Toisessa osassa kuvaan selvittämiäni erityisopetukseen liittyviä käytänteitä JAMIn eri toimipisteissä. Tämän osion myötä löytyivät myös kolmannen osan kehittämiskohteet. Käsillä oleva työ on katsaus tämänhetkiseen tilanteeseen JAMIssa.

Järvisseudun ammatti-instituutti muodostettiin kolmesta alueella toimivasta oppilaitoksesta vuonna 2003. Tuolloin yhdistyivät Alajärvellä toimivat kauppaoppilaitos ja Kurejoen maatalous- ja puutarhaoppilaitos sekä Lappajärven ammattioppilaitos monialaiseksi toisen asteen ammatilliseksi oppilaitokseksi, jonka opiskelijamäärä on n. 650. Opiskelijoista n. 10 % on luokiteltu erityisen tuen piiriin kuuluviksi. Erityisopetuksen suunnitelma laadittiin ensimmäisen kerran vuosille 2003–2004 erityisopettajaksi opiskelleen Marjatta Juutin kehittämishankkeena. Tuolloin elettiin oppilaitosten yhdistymisaikaa, JAMI oli vasta muodostumassa.

JAMIn erityisopetuksen kehittämiseen tähtäävä Virike- projekti toimi oppilaitoksessa vuosina 2003–2005. Projekti oli osa toimenpidekokonaisuutta, jonka tavoitteena oli ammatillisen koulutuksen keskeyttämisen vähentäminen. Virike- projekti käynnisti koko

JAMIssa opiskelijahuoltoon liittyvien käytänteiden kehitystyön, sen tavoitteena oli opettajien tietotaidon lisääminen erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden tunnistamisessa ja huomioimisessa opetuksessa. Lisäksi tavoite oli erilaisten ohjaus- ja tukiverkostojen luomisessa sekä opetusmenetelmien monipuolistamisessa ja ongelmien ennaltaehkäisyssä. Projektin tuotoksia olivat mm. opiskelijahuoltosuunnitelma vuodelle 2005, jonka erityisopetuksen suunnitelma- osio on tässä kehittämishankkeessanikin pohjalla.

Ammatillisen koulutuksen erityisopetus on muuttunut nopeaa vauhtia viime vuosina. Opiskelijoiden oppimisen ongelmien tunnistaminen on kehittynyt ja koko ikäluokan kouluttamisen myötä ammatillisten oppilaitosten opiskelijoilla on entistä enemmän tuen tarvetta, joko oppimisessa tai muilla elämän alueilla. Erityisen tuen tarpeessa olevia opiskelijoita ei enää eristetä omiin ryhmiinsä vaan pääsääntöisesti integroidaan yleisiin ryhmiin. Tämä on muuttanut erityisopettajien toimenkuvaa perinteisestä erityisryhmän opettajasta koordinaattorin, erityisopetuksesta vastaavan (ERVA) opettajan suuntaan. Ammatissa toimivat opettajat ovat lähteneet kouluttautumaan erityisopettajiksi entistä runsaslukuisemmin, joten tarvittavaa tietotaitoa on oppilaitoksessa riittävästi. Integraation myötä opettajien tulee osata muuttaa työtapojaan siten, että kaikki ryhmän opiskelijat saavat edetä omien edellytystensä mukaisesti, opetuksen eriyttäminen ja henkilökohtaistaminen ovat uusia työmuotoja ainakin niille opettajille, joiden ryhmiin on aiemmin riittänyt tulijoita lahjakkaimmista pyrkijöistä. Tämän takia on tärkeää, että ERVA- toimintaa kehitetään ja opettajia tuetaan uusien työmuotojen käyttöönotossa.

2 ERITYSOPETUSTA KOSKEVA LAINSÄÄDÄNTÖ

Laki ammatillisesta koulutuksesta (1998) määrää yleisellä tasolla ammatillisen koulutuksen järjestämistä sekä antaa erillisiä määräyksiä siitä, miten erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat pitää huomioida koulutusta järjestettäessä. Käsittelen seuraavissa luvuissa tärkeimpiä lainkohtia. Olen ottanut mukaan myös tietoa työssäoppimiseen liittyvästä ohjeistuksesta, koska sen puitteissa voidaan suunnitella ja toteuttaa työvaltaista

opiskelua. Työvaltainen opiskelu on määritelty JAMissa yhdeksi kehittämisen kohteeksi erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden opintojen joustavassa toteuttamisessa.

2.1 Ammatillisen koulutuksen tavoitteet

Laki ammatillisesta koulutuksesta (1998) määrittelee tavoitteiksi antaa opiskelijoille ammattitaidon saavuttamiseksi tarpeellisia tietoja ja taitoja sekä valmiuksia itsenäisen ammatin harjoittamiseen. Koulutuksen tavoitteena on lisäksi tukea opiskelijoiden kehitystä hyviksi ja tasapainoisiksi ihmisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi. Sen tulee myös antaa opiskelijoille jatko-opintojen, harrastusten sekä persoonallisuuden monipuolisen kehittämisen kannalta tarpeellisia tietoja ja taitoja sekä tukea elinikäistä oppimista. Nuorille järjestettävässä koulutuksessa tulee oppilaitoksen toimia yhteistyössä kotien kanssa. Vammaisille järjestettävän ammatillisen peruskoulutuksen tavoitteena on lisäksi yhteistyössä kuntoutuspalvelujen tuottajien kanssa edistää opiskelijan kokonaiskuntoutusta. Ammatillisen peruskoulutuksen yhteydessä opiskelijoille voidaan järjestää opetukseen läheisesti liittyvää muuta toimintaa. (L 21.08.1998/630.)

2.2 Opiskelijavalinta

Opiskelijaksi pyrkivällä on oikeus vapaasti hakeutua haluamaansa ammatilliseen koulutukseen. Ammatilliseen perustutkintoon johtavaan koulutukseen voidaan ottaa opiskelijaksi henkilö, joka on suorittanut perusopetuksen oppimäärän tai sitä vastaavan aikaisemman oppimäärän. Opiskelijaksi voidaan ottaa myös muu henkilö, jolla koulutuksen järjestäjä katsoo olevan riittävät edellytykset koulutuksesta suoriutumiseen. Opiskelijaksi ei voida ottaa sellaista henkilöä, jonka sairaus tai vamma ilmeisesti on esteenä koulutukseen osallistumiselle. Opiskelijaksi pyrkivän tulee antaa koulutuksen järjestäjälle opiskelijaksi ottamisen arvioinnin edellyttämät terveydentilaansa koskevat tiedot. Koulutuksen järjestäjä päättää muista opiskelijaksi ottamisen perusteista sekä mahdollisesti järjestettävistä pääsy- tai soveltuvuuskokeista. Hakijoihin on sovellettava yhdenvertaisia valintaperusteita. (L 21.08.1998/630.)

2.3 Erityisopetus

Laki ammatillisesta koulutuksesta (1998) 20§ määrää, että vammaisuuden, sairauden, kehityksessä viivästymisen, tunne-elämän häiriön tai muun syyn vuoksi erityisiä opetus- tai oppilashuoltopalveluja tarvitsevien opiskelijoiden opetus annetaan erityisopetuksena. Tällöin opiskelijalle tulee laatia henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Lain 21 §:ssä annetaan määräyksiä erityisistä opetusjärjestelyistä mm. siten, että opetus voidaan järjestää osittain toisin kuin mainitussa laissa määrätään, silloin, jos tutkinnon sisältämien opintojen suorittaminen olisi opiskelijalle olosuhteet ja aikaisemmat opinnot huomioon ottaen joiltakin osin kohtuutonta tai jos opetuksen erityisjärjestelyt ovat tarpeen opiskelijan terveydentilaan liittyvistä syistä. Erityisopetusta saavalla opiskelijalla on oikeus opiskelun edellyttämiin avustajapalveluihin, muihin oppilashuoltopalveluihin sekä erityisiin apuvälineisiin. Vammaiselle opiskelijalle järjestettävistä muista palveluista ja tukitoimista säädetään erikseen.

(L 21.08.1998/630.)

2.4 Muita säädöksiä

Työssäoppiminen on tärkeä osa opiskelua. Sitä tulee sisältyä jokaiseen tutkintoon vähintään 20 opintoviikkoa. Joskus opiskelu koulussa ei tahdo sujua yhtä hyvin kuin muilla ikätovereilla, on paljon poissaoloja ja varsinkin teoriatunneilla istuminen tuntuu hankalalta. Tällöin voidaan lisätä työssäoppimisen osuutta ja etsiä sellaisia opiskelutapoja, jotka mahdollistavat työpaikalla oppimisen opetussuunnitelman puitteissa. Tämä toimintamuoto on jossakin määrin lisääntynyt viime vuosina ja sen vuoksi olen ottanut tähän mukaan työssäoppimista säätelevää lainsäädäntöä.

Alla olevissa luvuissa on kerrottu myös muista erityisopetukseenkin kiinteästi liittyvistä asioista, kuten arvioinnista ja kurinpitomenettelyistä.

Työssäoppiminen ja työvaltainen opiskelu

Työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä järjestettävä koulutus perustuu koulutuksen järjestäjän ja työpaikan väliseen kirjalliseen sopimukseen. Sopimukseen otettavista asioista ja koulutuksen järjestämisestä säädetään tarkemmin asetuksella.

Muuten kuin oppisopimuskoulutuksena järjestettävä työpaikalla tapahtuva koulutus järjestetään siten, että opiskelija ei ole työsopimussuhteessa työnantajaan, tai erikseen niin sovittaessa laatimalla työsopimus. (L 21.08.1998/630.)

Opiskelijan oikeudet ja velvollisuudet

Lain (1998) 28§ ja 34§ määrittelevät opiskelijan oikeudeksi myös turvallisen opiskeluympäristön sekä velvollisuudeksi opetukseen osallistumisen, jollei hänelle ole myönnetty siitä vapautusta. Opiskelijan on suoritettava tehtävänsä tunnollisesti ja käyttäytyttävä asiallisesti. (L 21.08.1998/630.)

Opiskelijan arviointi ja arvosanan korottaminen

Opiskelijan arvioinnilla pyritään ohjaamaan ja kannustamaan opiskelua sekä kehittämään opiskelijan edellytyksiä itsearviointiin. Opiskelijoiden oppimista ja työskentelyä tulee lain mukaan arvioida monipuolisesti. Todistuksiin merkittävistä tiedoista päättää opetushallitus. (L 21.08.1998/630.)

Kurinpitomenettelyt

Opiskelijaa, joka rikkoo järjestystä, harjoittaa opinnoissaan vilppiä tai käyttäytyy muuten epäasiallisesti, voidaan kurinpidollisesti rangaista. Kurinpitorangaistuksia ovat kirjallinen varoitus ja opiskelijan erottaminen oppilaitoksesta enintään yhdeksi vuodeksi sekä opiskelijan erottaminen opiskelija-asuntolasta. Jos opiskelija on tutkimuksen alaisena rikoksesta, voidaan hänet pidättää opiskelusta tutkimuksen ajaksi, jos se opiskelijan tekemäksi epäiltyyn rikokseen tai siihen liittyviin seikkoihin nähden on perusteltua. (L 21.08.1998/630.)

3 ASETUKSEN OHJEISTUS ERITYISOPETUKSEEN

Asetus ammatillisesta koulutuksesta (1998) määrittelee tarkemmin käytännön toimia, joilla tuetaan erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan opintojen järjestämistä ammatillisessa koulutuksessa. Esittelen asetuksen sisältöjä tarkemmin seuraavissa luvuissa.

3.1 Henkilökohtaisen opetuksen järjestämissuunnitelma

Erityisopetusta saavan opiskelijan henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevasta kirjallisesta suunnitelmasta (HOJKS) tulee ilmetä:

- 1) Suoritettava tutkinto, opetuksessa noudatettavat opetussuunnitelman tai näyttötutkinnan perusteet ja tutkinnon laajuus sekä opiskelijalle laadittu henkilökohtainen opetussuunnitelma (HOPS).
- 2) Millä edellä mainitun lain 20 §:n 1 momentissa tarkoitetulla perusteella opiskelijan opetus annetaan erityisopetuksena.
- 3) Mitä edellä mainitun lain 20 §:n 1 momentissa ja 38 §:n 1 momentissa tarkoitettuja opiskelun edellyttämiä erityisiä opetus- ja oppilashuoltopalveluja opetuksessa ja sen yhteydessä annetaan.
- 4) Mitä muita henkilökohtaisia palveluja ja tukitoimia opiskelija saa.

Erityisopetuksessa, silloin kun opetusta mukautetaan, se on mukautettava asetuksen mukaan siten, että opiskelija mahdollisimman suuressa määrin saavuttaa saman pätevyyden kuin muussa ammatillisessa koulutuksessa.

Erityisopetuksena ei pidetä tukiopetusta, joka annetaan opinnoissa tilapäisesti jälkeen jääneille tai opiskelijalle, jolla on lieviä oppimis- tai sopeutumishäiriöitä.

(A6.11.1998/811.)

3.2 Salassapito ja tietojensaantioikeus

Koulutuksen järjestämisestä vastaavien toimielinten jäsenet, 40 §:ssä tarkoitetut henkilöt ja opetusharjoittelua suorittavat eivät saa luvattomasti sivullisille ilmaista, mitä he ovat koulutukseen liittyviä tehtäviä hoitaessaan saaneet tietää opiskelijoiden ja henkilöstön sekä heidän perheenjäsentensä henkilökohtaisista oloista ja taloudellisesta asemasta. Edellä 1 momentissa tarkoitetut henkilöt sekä opiskelijaterveydenhuollosta ja muusta oppilashuollosta vastaavat henkilöt saavat sen estämättä, mitä 1 momentissa tai salassapitovelvollisuudesta erikseen säädetään, antaa toisilleen sekä koulutuksesta vastaaville viranomaisille opiskelun asianmukaisen järjestämisen edellyttämät välttämättömät tiedot. Koulutuksen järjestäjällä on tehtäviään hoitaessaan oikeus saada

valtion ja kunnan viranomaiselta koulutuksen suunnittelun ja järjestämisen edellyttämät tilastotiedot ja muut vastaavat tiedot. Koulutuksen järjestäjän tulee pyynnöstä toimittaa valtion opetushallintoviranomaisille niiden määräämät koulutuksen arvioinnin, kehittämisen, tilastoinnin ja seurannan edellyttämät tiedot. (A6.11.1998/811.)

3.3 Erityisopetusta antavan opettajan kelpoisuus

Erityisopetusta on kelpoinen antamaan henkilö, jolla on tässä asetuksessa säädetty ammatillisten tai yhteisten opintojen opettajan kelpoisuus ja vähintään 35 opintoviikon laajuiset ammatillisen koulutuksen erityisopettajan opinnot tai 8 §:ssä tarkoitetut erityisopettajan opinnot taikka jolla on kasvatustieteellisen alan tutkinnoista ja opettajankoulutuksesta annetun asetuksen 14 §:n 1 momentissa tarkoitettu erityisopettajien koulutus. Jos erityisopetuksen tarkoituksenmukainen järjestäminen sitä edellyttää, voi sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, erityisopetusta antaa myös muu tässä luvussa tarkoitettu opettaja osana muuta opetustaan. (A4.12.1998/986.)

3.4 Asetuksella annettuja muita ohjeita

Opiskelijoiden arvioinnista ja kurinpitoon liittyvistä seikoista on annettu tarkentavia ohjeita asetuksessa. Esittelen niitä seuraavissa luvuissa, koska erityisopetusta tekevät henkilöt joutuvat usein ratkaisemaan myös tämän tyyppisiä kysymyksiä.

Opiskelijoiden arviointi

Opiskelijan tiedot ja taidot sekä niiden kehittyminen on arvioitava riittävän usein koulutuksen aikana ja koulutuksen päättyessä. Opiskelijalle, joka ei ole suorittanut opintoja hyväksytysti, tulee varata mahdollisuus osoittaa saavuttaneensa sellaiset tiedot ja taidot, jotka mahdollistavat opinnoissa etenemisen. Opiskelijalle, joka ei ole suorittanut hyväksytysti tutkintoon kuuluvia opintoja taikka joka haluaa korottaa saamaansa arvosanaa, tulee järjestää mahdollisuus uusintaan tai arvosanan korottamiseen. (A6.11.1998/811.)

Todistukset

Asetus ammatillisesta koulutuksesta (1998) määrittelee opinnoista annettavat todistukset seuraavasti: ”Todistuksia ovat tutkintotodistus, erotodistus ja todistus suoritetuista opinnoista. Kun opiskelija on suorittanut hyväksytysti tutkintoon kuuluvat opinnot, hänelle annetaan tutkintotodistus suoritetusta tutkinnosta. Tutkintotodistus voidaan antaa myös opiskelijalle, jonka opinnoissa on noudatettu ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 21 §:ssä tarkoitettuja erityisiä opetusjärjestelyjä”.

Ammattiosaamisen näytön arvosana on perusteltava arviointiaineistossa. Jos opiskelijan suorittama ammattiosaamisen näyttö kattaa vain osan opintokokonaisuutta, on kunkin osan arvioinnin perusteena oleva aineisto tallennettava siten, että opintokokonaisuudesta on mahdollista antaa ammattiosaamisen näytön arvosana. Ammattiosaamisen näyttöjen arvosanat tulee merkitä opintokokonaisuuksittain näyttötodistukseen.

Jos 18 vuotta täyttänyt opiskelija on jättänyt pois opinnoistaan liikunnan ja terveystiedon sekä taito- ja taideaineet lain 630/98 12 §:n mukaisesti, kyseisten opintojen kohdalle merkitään päättötodistukseen viite ja alalaitaan merkintä: toteutettu lain 630/98, 12 §:n mukaisesti. (A6.11.1998/811.)

Toiminta rikos- ja rikkomustapauksissa

Ennen opiskelijan määräaikaista erottamista oppilaitoksesta, opiskelija-asuntolasta erottamista ja kirjallisen varoituksen antamista opiskelijalle on rangaistukseen syynä oleva teko tai laiminlyönti yksilöitävä, kuultava opiskelijaa sekä hankittava tarpeellinen selvitys. Ennen opiskelijan erottamista oppilaitoksesta tai opiskelija-asuntolasta on kuultava myös opiskelijan huoltajaa. Rangaistuksista ja opiskeluoikeuden menettämisestä tulee antaa kirjallinen päätös. Sinä aikana, jolloin opiskelijaa vastaan on vireillä syyte yleisessä tuomioistuimessa, ei häntä vastaan samasta syystä saa aloittaa tai jatkaa kurinpitomenettelyä. Jos tuomioistuin on vapauttanut opiskelijan syytteestä, ei kurinpitomenettelyä saa aloittaa tai jatkaa samasta syystä muutoin kuin sellaisen menettelyn nojalla, jota ei ole katsottava rikokseksi, mutta josta voidaan rangaista kurinpidollisesti. Jos tuomioistuin on tuominnut opiskelijan rangaistukseen, ei hänelle saa samasta syystä määrätä kurinpitorangaistusta. Opiskelija saadaan kuitenkin erottaa määräajaksi tai erottaa opiskelija-asuntolasta, jos se opiskelijan tekemän rikoksen tai siihen liittyvien seikkojen perusteella on perusteltua. (A6.11.1998/811.)

4 OPETUSHALLITUKSEN OHJEITA ERITYISOPETUKSESTA

Opetushallitus on antanut oppilaitoksille tarkempia ohjeita edellä esiteltyjen lain ja asetuksen soveltamisesta. Seuraavissa luvuissa on kerrottu erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden opetuksen järjestämistä koskevista ohjeista.

Opetussuunnitelman perusteiden mukaan koulutuksen järjestäjän on opetussuunnitelmassaan määriteltävä erityisopetuksen periaatteet: tavoitteet, toteutus, opetusmenetelmät, tuki- ja erityispalvelut, asiantuntijapalvelut, yhteistyötahot ja vastuut. Erityisopetukseen tulee myös varata riittävät voimavarat ja koko oppilaitosyhteisön tulee edistää erityistukea tarvitsevien opiskelijoiden oppimista. (Ammatillisen peruskoulutuksen opetussuunnitelman ja näyttötutkinnon perusteet 2005, luku 5.3.) Selostan työni viidennessä luvussa, miten tähän määräykseen liittyviä asioita JAMIssa hoidetaan tällä hetkellä.

Opetushallituksen uusia ohjeita opetuksen järjestämisestä

Opetushallitus on antanut säädöksiä täydentäviä ohjeita oppilaitoksille vuonna 2005 opetuksen järjestämisestä. Olen koonnut seuraaviin lukuihin sellaisia ohjeita, jotka koskevat erityisopetukseen liittyviä järjestelyjä.

Kattava opetussuunnitelma

Opetussuunnitelmaan tulee sisällyttää kaikkia koulutusaloja ja tutkintoja varten yhteinen osa ja tutkinnoittain eriytyvät osat. Yhteisessä osassa määritellään kaikille koulutusaloille yhteisten periaatteiden ja menettelytapojen ohella tarvittavin osin koulutusaloittain eriytyvät osat.

Yhteisen osan tulee sisältää:

- Keskeiset arvot ja toiminnan kehittämisstrategiat ja suunnitelma opetukseen liittyvästä yhteisöllisyyttä vahvistavasta toiminnasta, joka tarjoaa mahdollisuuden arvopohdintaan ja kulttuuriperintöön perehtymiseen
- Koulutukselle asetetut tehtävät sekä tavoitteet ja toimenpiteet niiden saavuttamiseksi
- Koulutuksen järjestämisen peruskoulutuksena ja näyttötutkintona

- Opetuksen järjestämisen (lähi-, etä-, monimuoto-opetus, oppisopimuskoulutus)
- Henkilökohtaisten opiskelusuunnitelmien laadintaperiaatteet
- Osaamisen tunnustamisen periaatteet
- Opintojen tarjonnan yhteistyössä muiden koulutuksen järjestäjien kanssa
- Opinto-ohjaukseen liittyvien tukipalvelujen järjestämisen
- Suunnitelman kodin ja oppilaitoksen yhteistyön toteutuksesta
- Suunnitelman opiskelijahuollon järjestämisestä sekä opiskelijoiden ja oppilaitosyhteisön hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistämisestä
- Työssäoppimisen järjestämisen periaatteet ja menettelytavat
- Erityisopetuksen ja siihen liittyvien tukipalvelujen järjestämisen periaatteet
- Maahanmuuttajaopiskelijoiden opetuksen järjestämisen periaatteet
- Opiskelijan arvioinnin ja ammattiosaamisen näyttöjen toteuttamisen periaatteet.
- Henkilöstön ammattitaidon kehittämissuunnitelman: tavoitteet, toteutuksen ja menetelmät, joilla kehitystä arvioidaan
- Kaikille aloille yhteisen ydinosaamisen ja yhteisten painotusten toteuttamisen periaatteet
- Itsearviointin toteuttamissuunnitelman. (L 601/2005, 25 a §.)
- Henkilökohtainen opiskelusuunnitelma. Jotta yksilöllinen valinnaisuus toteutuu, opetussuunnitelman pohjalta laaditaan henkilökohtaiset opiskelusuunnitelmat (HOPS), joissa on otettava huomioon opiskelijan valinnat, osaamisen tunnustaminen, työssäoppiminen ja ammattiosaamisen näytöt. (Opetushallitus, määräys 32/011/2005.)

4.1 Arviointi erityisopetuksessa

Opetushallituksen (2005) ohjeen mukaan opiskelijan arvioinnissa tulee noudattaa samoja periaatteita kuin muutoinkin. Kun opetussuunnitelman tavoitteita on mukautettu lain 630/98 20 §:n ja 21 § 2 ja 3 mom:n perusteella, siitä on tehtävä * merkintä todistukseen. Opiskelijan tulee saada tutkintotodistus, vaikka tutkinnon tavoitteita olisikin mukautettu. Mukautetuista tavoitteista on tehtävä alaviite –merkintä sekä päättötodistukseen että näyttötodistukseen. Arviointi on suoritettava mukautettuihin tavoitteisiin suhteutettuna, jolloin tavoitteille on laadittava arviointikriteerit. Arvosana-asteikon on oltava sama kuin yleensä käytössä oleva. Asetuksen 603/2005, 10 §:n mukaan erityisopetuksena järjestettävässä koulutuksessa ammattiosaamisen näytöt voidaan arvioida myös

sanallisesti. Opiskelijan on tiedettävä, että mukautettujen tavoitteiden mukaan suoritettu koulutus saattaa vaikuttaa jatko-opintoihin pääsyyn ja niissä menestymiseen.

Jos opinnot jäävät olennaisilta osin puutteellisiksi, on tutkintotodistuksen sijasta annettava todistus suoritetuista opinnoista. Sen liitteenä tulee antaa selvitys siitä, mitä opiskelija parhaiten osaa.

Kaikissa tutkinnoissa ja opintokokonaisuuksissa tavoitteita ei voida mukauttaa.

Esimerkiksi sosiaali- ja terveystieteiden perustutkinnossa, lähihoitaja on otettava huomioon, että mikäli opiskelun tavoitteita on mukautettu merkittävästi, opiskelija ei voi saada tutkintotodistusta eikä terveydenhuollon ammatin-harjoitusoikeutta. Lääkehoitoa koskevaa mukauttamista ei voida tehdä. (Opetushallitus, määräys 32/011/2005.)

4.2 Näyttöjen arvioinnin toteuttaminen

Opetushallitus antaa ohjeita ammattiosaamisen näyttöjen toteuttamiseen ja arviointiin ammatillisen peruskoulutuksen opetussuunnitelman ja näyttötutkinnon perusteissa (2005) mm. seuraavaan tapaan: Arviointimenetelmät tulee valita siten, että ne mittaavat asetettujen tavoitteiden saavuttamista, soveltuvat käytettyihin opiskelumenetelmiin ja tukevat opiskelijan oppimista. Koska opiskelijat osaavat ilmaista osaamisensa eri tavoin, heillä on oltava mahdollisuus näyttää osaamisensa muutenkin kuin kirjallisesti. Erityisesti vamman, sairauden ja niihin rinnastettavien oppimisvaikeuksien, kuten lukemis- ja kirjoittamishäiriön, ollessa kyseessä on käytettävä kullekin opiskelijalle parhaiten soveltuvaa arviointimenetelmää.

Ammattiosaamisen näyttö voidaan antaa yhdestä tai useammasta opintokokonaisuudesta kerrallaan tai osasta opintokokonaisuutta. Ammattiosaamisen näytöt on ajoitettava koko koulutuksen ajalle niin, että opiskelijalla on ollut mahdollisuus oppia ammattiosaamisen näytössä arvioitava osaaminen ennen osaamisen näyttämistä ja että opiskelijalla on mahdollisuus parantaa suoritustaan ammattiosaamisen näytöistä saadun palautteen perusteella.

Sen lisäksi, mitä laissa ja asetuksessa ammatillisesta koulutuksesta on opinnoista tiedottamisesta säädetty, koulutuksen järjestäjän on huolehdittava siitä, että opiskelija saa riittävästi tukea ja ohjausta ammattiosaamisen näyttöjen suorittamiseen. Tukea ja ohjausta

tulee saada ennen ammattiosaamisen näyttöjä, niiden aikana sekä ohjaavana palautteena niiden jälkeen. (Opetushallitus, määräys 32/011/2005.)

Näyttötodistusosassa tulee olla seuraavat tiedot:

- Suoritetut ammattiosaamisen näytöt opintokokonaisuuksittain
- opintokokonaisuuden nimi ja laajuus, lyhyt kuvaus opiskelijan suorittamasta ammattiosaamisen näytöstä
- näyttöpaikan nimi
- ammattiosaamisen näytön arvosana tai erityistä tukea ja ohjausta tarvinneilla opiskelijoilla lyhyt sanallinen kuvaus opiskelijan ammattiosaamisen näytöillä todennetusta ammatillisesta osaamisesta ja ammattitaidosta. (Opetushallitus, määräys 32/011/2005.)

Arvosanan antaminen ja arviointiaineiston säilyttäminen

Sen lisäksi, mitä laissa ja asetuksessa ammatillisesta koulutuksesta (L 601/2005, 25 b §, A 603/2005, 10 §, 11 §, 13 §) on säädetty, arvosanat tutkintotodistukseen on annettava kaikista opetussuunnitelman perusteiden mukaisista opintokokonaisuuksista, myös ammatillisiin opintoihin kuuluvista muista valinnaisista opinnoista. Opintokokonaisuuden arvosanaa annettaessa on painotettava loppuvaiheen osaamista. Opintojaksojen tai ammattiosaamisen näyttöjen arviointituloksia ei voida mekaanisesti laskea yhteen eikä jakaa tai painottaa. Opintokokonaisuuden osa on voitava hyväksyä suoritetuksi myös ilman arvosanaa. Tällöin on varmistettava, että opiskelijalle pystytään antamaan opintokokonaisuudesta arvosana. (Opetushallitus, määräys 32/011/2005.)

Todistus suoritetuista opinnoista

Sen lisäksi, mitä todistuksen antamisesta on asetuksessa ammatillisesta koulutuksesta (A 603/2005, 13 §) säädetty, määrää Opetushallitus (2005) että opiskelijalle annetaan todistus suoritetuista opinnoista, ammattiosaamisen näytöistä ja aikaisemmin hankitusta osaamisesta hänen erotessaan kesken opintojen. Todistukseen merkitään arvosanojen lisäksi myös sellaisiin opintokokonaisuuksiin osallistuminen, joista opiskelija ei ole saanut vielä arvosanaa. Todistukseen kirjataan lisäksi, mitä suorituksia tutkintotodistuksen saaminen opiskelijalta edellyttää. (Opetushallitus, määräys 32/011/2005.)

Maahanmuuttajaopiskelijoiden arviointi

Maahanmuuttajaopiskelijoiden ja muiden eri kieli- ja kulttuuriryhmien opiskelijoiden oppimistulokset tulee arvioida samalla tavalla kuin muidenkin opiskelijoiden. Tietoja ja taitoja tulee arvioida sellaisilla menetelmillä, että kielitaidon mahdollinen puutteellisuus ei vaikuta arvosanaa heikentävästi. (Opetushallitus, määräys 32/011/2005.)

Jos suomi tai ruotsi ei ole opiskelijan äidinkieli, on hänen opintojaan arvioitava suomi/ruotsi toisena kielenä –tavoitteiden mukaisesti myös siinä tapauksessa, ettei hänelle ole erikseen järjestetty suomi/ruotsi toisena kielenä –opetusta. Mikäli opettaja ja opiskelija yhdessä arvioivat opiskelijan suomen/ruotsin kielen taidon äidinkielen tasoiseksi, osaaminen tulee arvioida äidinkieli, suomen/ruotsin kieli –tavoitteiden mukaan. Päätötodistukseen on merkittävä, kumman tavoitteiden mukaisesti suorituksia on arvioitu, kuitenkin asteikolla 1–5. Jos opiskelija ei ole opiskellut ruotsia/suomea toisena kotimaisena kielenä, päätötodistukseen on merkittävä, mitä hän on sen tilalla opiskellut. (Opetushallitus, määräys 32/011/2005.)

Oppilaitoksen opiskelijalla, jonka äidinkieli on muu kuin oppilaitoksen opetuskieli, on oltava ennen ammattiosaamisen näyttöä sellainen kielitaito, että hän ymmärtää ammattiosaamisen näyttöihin liittyvät ohjeet ja määräykset. Tuen tarve on tunnistettava ja sen perusteella suunniteltava tukitoimet yhdessä oppilaitoksen, työelämän edustajan ja opiskelijan kanssa. Ammattiosaamisen näytön arvioijat ja näytön toteutukseen osallistuvat tulee tarvittaessa valmentaa siihen, miten kulttuuriset tekijät vaikuttavat yksilöiden väliseen viestintään. Lisäksi ammattiosaamisen näytön toteutukseen osallistuvat ja ammattiosaamisen näytön arvioijat tulee valmentaa selkeän kielen käyttöön ohjeita annettaessa. (Opetushallitus, määräys 32/011/2005.)

Opiskelijan valitusoikeus

Laissa tarkoitetun koulutuksen järjestäjän päätökseen, joka koskee opiskelijalle annettavaa varoitusta, opiskelijan määräaikaista erottamista, koulutuksesta pidättämistä rikostutkimuksen ajaksi tai 37–39 §:ssä säädettyä etua ja oikeutta, haetaan muutosta valittamalla lääninoikeudelta siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Päätökseen haetaan muutosta valittamalla lääninhallitukselta siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään, jos päätös koskee:

- 1) opiskelijaksi ottamista;
- 2) 21 §:ssä säädettyjä erityisiä opetusjärjestelyitä;
- 3) 30 §:ssä säädettyä opintojen hyväksilukemista;
- 4) 31 §:ssä säädettyä opiskeluaikaa tai opiskelijan katsomista eronneeksi; sekä
- 5) 32 §:ssä säädettyä opiskeluoikeuden menettämistä.

Päätökseen, jonka lääninhallitus on antanut opiskelijaksi ottamista ja opiskeluoikeuden menettämistä koskevasta valituksesta, haetaan muutosta lääninoikeudelta siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään.

Valitus päätöksestä, joka koskee opiskelijalle annettavaa varoitusta, opiskelijan määräaikaista erottamista, koulutuksesta pidättämistä rikostutkimuksen ajaksi tai 2 ja 3 momentissa tarkoitettua asiaa, tulee tehdä 14 päivän kuluessa siitä, kun päätös on annettu opiskelijalle tai hänen huoltajalleen tiedoksi. Tässä momentissa tarkoitetut valitukset tulee käsitellä kiireellisinä. (Opetushallitus, määräys 32/011/2005.)

Oikeus riittävään opetukseen ja ohjaukseen

Opetussuunnitelmassa on huolehdittava siitä, että opiskelijalla on oikeus saada riittävästi opetusta ja tarvitsemaansa ohjausta koulutuksen järjestämistavasta riippumatta oppilaitoksen jokaisena työpäivänä. Opiskelijan on saatava riittävästi ohjausta ja tukea myös työssäoppimisen ja ammattiosaamisen näyttöjen aikana.

Koulutuksen järjestäjän on vastattava myös opiskelijan itsenäisten opintojen etenemisestä siten, että opiskelutehtävät suunnitellaan, opiskelijoiden työskentelyä ohjataan ja tavoitteiden saavuttamista arvioidaan. Itsenäistä opiskelua tulee seurata ja tarvittaessa tulee antaa tukiopetusta. Lähiopetuksen ja opettajan ohjauksen tulee olla keskeistä opintojen alkuvaiheessa. Kun opiskelijan itseohjautuvuus kehittyy opintojen edetessä, itsenäisen opiskelun määrää ja opiskelijan vastuuta työ- ja opiskelutehtävistä tulee lisätä vähitellen, jolloin opettajan tehtävä painottuu suunnitteluun, seurantaan ja arviointiin. Opintojen laajuus ja tavoitteet on määritelty siten, että ne edellyttävät opiskelijalta 40 tunnin työpanosta viikossa. Oppilaitoksen on huolehdittava siitä, että tavoitteet saavutetaan. (Opetushallitus, määräys 32/011/2005.)

5 JÄRVISEUDUN AMMATTI-INSTITUUTIN ERITYISOPETUKSEN JÄRJESTÄMINEN

Tilanne erityisopetuksen järjestelyjen suhteen keväällä ja syksyllä 2007.

5.1 Erityisopetussuunnitelman päivittämisprosessi

JAMISSA on voimassa oleva opiskelijahuoltosuunnitelma, jossa on osio erityisopetuksen järjestämisestä. Tämä on ollut pohjana kehittämishankkeessani. Koin hieman suppeaksi ko. suunnitelman ja otin tässä työssäni mukaan esimerkiksi enemmän erityisopetuksen työtapojen kuvausta kuin edellisessä suunnitelmassa oli. Uskon, että niiden laajempi kuvaus kannustaa opettajia käyttämään kaikkia mahdollisia keinoja erityisen tuen tarpeessa olevien opiskelijoiden auttamiseksi. Olen myös pyrkinyt poistamaan suunnitelmasta turhan ”sanahelinän” ja kirjannut sinne vain todella tapahtuvat toimenpiteet.

Keväällä 2007 kokosin eri yksiköihin työryhmät, joiden kokoonpanoon kysyin neuvoa toimipisteiden koulutusalaohjajilta. Työryhmät olivat pieniä ja työtahti tiivis. Ryhmiin kuuluivat kunkin toimipisteen koulutusalaohjajat ja erityisopetusta tekevät henkilöt sekä minä ryhmien koollekutsujana. Poimin erityisopetuksen suunnitelmista, joita minulla oli useammasta oppilaitoksesta, esiin asiakohtia, joita pidin tärkeinä ja hankalina tai sellaisina, joiden arvelin jääneen JAMISSA toteutumatta, vaikka ne oli kirjattu meidän suunnitelmaamme. Lähetin asiakohdat mietittäviksi palaveriinkin kutsutuille ja osan vastauksista sainkin jo etukäteen sähköpostilla. Käymämme keskustelut olivat mielenkiintoisia ja antoisia. Vertasin eri toimipisteiden käytänteitä ja havaitsin, että opiskelijoille tarjotut tukitoimet ja erityisopetuksen resurssit eroavat melko paljon toimipisteittäin. Tapasimme kussakin toimipisteessä yhden kerran, sen jälkeen tein muistion saamistani tuloksista ja lähetin sen jälleen kommentoitavaksi osallistujille. Prosessin kuluessa pohdimme usein yhdessä, millä tavalla eri ongelmakohtia tulisi meillä kehittää, ja olenkin kerännyt kehittämiskohteita työni kolmanteen osioon.

Seuraavissa luvuissa kerron, mitä asioita on kirjattu voimassa olevaan opiskelijahuoltosuunnitelmaan ja miten toimitaan asian suhteen eri toimipisteissä, kehittämiskohteita nousee tämän tarkastelun perusteella.

5.2 Erityisopetuksen tavoitteet

JAMIn opiskelijahuoltosuunnitelman erityisopetus- osiossa (2005) on seuraava luku, jossa on kerrottu erityisopetuksen tavoitteet yleisellä tasolla. Nämä tavoitteet pohjaavat voimassa olevaan lainsäädäntöön ja siten asettavat toteuttavalle portaalle velvoitteeksi niiden noudattamisen päivittäisessä työskentelyssä.

JAMIn keskeisenä tavoitteena on koulutuksellisen tasa-arvon toteutuminen niin, että jokaisella opiskelijalla on erilaisista oppimisvalmiuksistaan, kiinnostuksestaan ja oppimistavoitteistaan huolimatta yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua ammatilliseen koulutukseen ja sen jälkeen sijoittua työelämään sekä yhteiskuntaan täysivaltaisena kansalaisena. JAMIssa erityisopetuksella pyritään tukemaan tukea tarvitsevaa opiskelijaa kokonaisvaltaisesti. Oppimisympäristö on suvaitseva ja kannustava, ja siksi oppilaitoksen erityisopetus mielletään etuoikeudeksi. Erityisopetuksen tavoitteena on auttaa oppimis- ja/tai elämänhallintavaikeuksista kärsivää opiskelijaa, jolle tavanomaiset opetuksen keinot eivät riitä turvaamaan henkilökohtaisiin edellytyksiin perustuvaa ammatillista oppimista, itsenäistä kehittymistä ja ihmisenä kasvamista. JAMIssa ammatillista koulutusta kehitetään yhdessä opettajakunnan kanssa siten, että ammatillinen erityisopetus sulautuu luonnolliseksi osaksi käytännön työtä oppilaitoksessa. Tällä hetkellä erityisopetusta toteutetaan lähinnä integroituna erityisopetuksena, mutta erillisten ryhmien erityisopetustarve tulee myös selvittää.

Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman laatimisen ja sen toteuttamisen ohjeistus antaa puitteet erityisopetusta tarvitsevan opiskelijan tukemiselle. Oppimis- ja/tai elämänhallinnan vaikeuksien tunnistaminen opiskelun alkuvaiheessa on onnistuneen erityisopetuksen edellytys. Aloittavien opiskelijoiden nimeäminen erityistä tukea tarvitseviksi opiskelijoiksi tapahtuu alkukartoituksen perusteella. Opiskelijoiden opintojen etenemistä ja elämänhallinnan tilannetta seurataan ja arvioidaan jatkuvasti niin,

että opiskelija voi tarvittaessa siirtyä erityistuen piiriin tai siitä pois. Yksilölliset vaihtoehdot opetuksessa ja elämänhallinnassa tukevat opiskelijan henkilökohtaisiin edellytyksiin perustuvaa oppimista, itsensä kehittämistä ja ihmisenä kasvamista. Tällä hetkellä oppilaitoksessa kehitetään erilaisia työssäoppimisen vaihtoehtoja. Opinto-ohjauksen ja opiskelijahuollon keinoin tuetaan nuoren opiskelua, elämänhallintaa, opintojen loppuun saattamista, tulevaisuuden suunnittelua ja työelämään siirtymistä. Erityisopetuksen järjestämisessä toimitaan yhteistyössä huoltajien, työnantajan ja opiskelijan tukena toimivien verkostojen kanssa. (Opiskelijahuoltosuunnitelma 2005, 8.)

5.3 Opiskelijavalinta

Oppilaitoksen koulutustarjontaa, mukaan lukien erityisopetuksen mahdollisuudet, markkinoidaan alueen peruskoulujen oppilaille ja työvoimatoimelle normaaliin tapaan. Tämän lisäksi käydään puhelinkeskusteluja peruskoulun erityisopettajien kanssa. Yhteistyötä tehdään myös eri ”aktivointiprojektien” kanssa.

Peruskoulun oppilaalla ja muulla opiskelijaksi haluavalla henkilöllä on mahdollisuus tulla tutustumaan oppilaitokseen ja samalla osallistua opetukseen. Lappajärven toimipisteessä tätä toimintaa hoitaa APAJA. Tutustumisaikaa peruskoululaisilla on 1pv/vko ja tämän tyyppistä toimintaa pyritään lisäämään erityisopetuksen piirissä. Alajärven toimipisteeseen pääsee myös tutustumaan, samoin Kurejoen toimipisteeseen, jossa ovat käyneet lähinnä Alajärven yläasteen oppilaat. Peruskoulun opinto-ohjaaja ja Kurejoen toimipisteen erityisopettaja hoitavat käytännön järjestelyt.

Nivelvaiheiden yhteistyö

Peruskoulun opinto-ohjaajan tai erityisopettajan toivotaan laativan taustatietolomakkeen erityisopetuksessa olleista nuorista ja pyytävän vanhemmilta suostumuksen opiskelijan tarpeellisten tietojen siirtämiseen ammatilliseen oppilaitokseen valinnan jälkeen (Opiskelijahuoltosuunnitelma 2005, 11).

Siirtohojkseja peruskouluista tulee jonkin verran. Ne käydään läpi erityisopettajan toimesta ja tarvittaessa pyydetään lisätietoja.

Kaikissa toimipisteissä joustavan haun kautta tulevat paperit käsitellä erityisopetuksen henkilöstön taholla ja sen jälkeen otetaan tarvittaessa yhteyttä lähettävään oppilaitokseen ja hakijaan. Opiskelijaksi ottamisen kriteerinä on se, että hakija selviytyy opinnoistaan ilman henkilökohtaista avustajaa.

Syksyllä, uusien opiskelijaluetteloiden saavuttua järjestetään eri paikkakunnilla keskustelutilaisuuksia, joissa tapaavat peruskoulujen opinto-ohjaajat ja erityisopettajat sekä ammattioppilaitoksen toimipisteiden opinto-ohjaajat ja erityisopettajat. Opiskeluun liittyviä tietoja saadaan tällä tavoin aloittaneista opiskelijoista. Tilaisuuksiin osallistuneet opinto-ohjaajat ja erityisopettajat välittävät saamansa tiedot ryhmänohjaajille opiskelijahuoltoryhmien kokouksissa tai tarvittaessa jo aiemmin henkilökohtaisesti.

– Koulutuksen päätösvaiheessa erityisopiskelijoille pyritään järjestämään tukitoimia, Lappajärven toimipisteessä esim. erityisopettaja / ryhmänohjaaja voi käydä tarvittaessa tutustuttamassa opiskelijaa alueen työpajoihin, mahdollisiin harjoittelupaikkoihin, työvoimatoimistoon jne. Tarkoituksena on, ettei opiskelija ”putoa tyhjän päälle” opiskelun päätyttyä, vaan hänellä on jonkinlainen jatkosuunnitelma.

5.4 Oppimistyylikartoitukset ja lähtötasotestit

JAMIn kaikissa toimipisteissä otettiin syksyllä 2007 käyttöön lähtötasotestit. Äidinkielen hallinnan ja mahdollisten luku- ja kirjoitushäiriöiden havaitsemisen sekä matemaattisten taitojen lähtötason mittaukset ovat Niilo Mäki – instituutin laatimat.

Matematiikan lähtötasotestin tekee ryhmänohjaaja. Äidinkielen hallinnan testaa äidinkielenopettaja, tarpeen vaatiessa syventävän testin tekee erityisopettaja.

Yksilölliseen oppimistyyliin voidaan perehtyä opinto-ohjauksen tunneilla tai orientaatiojakson aikana opiskelun alussa. Jokainen opiskelija voi itse etsiä itselleen sopivinta oppimistyyliä vaikkapa internetissä julkaistujen oppimistyylyttestien avulla.

Tuloksia voi pohtia yhdessä luokassa ja se tuottaa myös arvokasta tietoa erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden auttamiseksi. Seuraavista internet- osoitteista löytyy oppimistyylyttestejä vapaasti käytettäväksi:

www.uta.fi/tyt/verkkotutor

www.dlc.fi/~tenviesti/oppimistyyliit

www.dlc.fi/~tenviesti/miellejarjestelmat.

5.5 Erityisopetuksen tarpeen määrittämisen toimenpiteet

Ryhmänohjaaja selvittää opiskelijoidensa erityisopetuksen tarpeen, tarvittaessa yhdessä erityisopettajan kanssa. Selvityksen perustana ovat:

Peruskoulun päättötodistus, taustatiedot ja ryhmänohjaajan ja erityisopettajan tekemät haastattelut

Perusvalmiuksien testaus

Peruskoulusta toimitettu taustatietolomake

Joustavan haun kautta siirtyneet tiedot

Muut yksilölliset tiedot

Lain ja asetuksen mukaan erityisopetuksen peruste on aina määriteltävä. Peruste kirjataan opiskelijan HOJKSiin tilastokeskuksen kouluilta edellyttämänä syykoodina.

Tilastokeskuksen luokitusta sovelletaan seuraavasti:

01. Hahmottamisen, tarkkaavaisuuden ja keskittymisen vaikeudet (esim. AD/HD tai ADD)

02. Kielelliset vaikeudet (esim. vaikea lukiongelma, dysfasia, dyslexia)

03. Vuorovaikutuksen ja käyttäytymisen häiriöt (esim. sosiaalinen sopeutumattomuus)

04. Lievä kehityksen viivästyminen (opiskelijalla laajoja oppimisvaikeuksia).

Tällainen opiskelija on yleensä suorittanut peruskoulunsa tai osan siitä mukautetun (EMU) opetussuunnitelman tai harjaantumisopetussuunnitelman (EHA 1) mukaisesti. Opiskelijalla on erityistä oppimisen hitautta, ns. heikkolahjaisuutta, lievää kehitysvammaisuutta tai muuta vastaavaa.

05. Vaikea kehityksen viivästyminen; keskivaikea tai vaikea kehitysvamma.

Opiskelijat, jotka ovat peruskoulussa tai muualla saaneet

harjaantumisopetussuunnitelman (EHA2) mukaista vaikeimmin kehitysvammaisille tarkoitettua opetusta. JAMI ei järjestä koulutusta vaikeasti kehitysvammaisille.

06. Psyykkiset pitkäaikaissairaudet (mielenterveyden ongelmat, päihdekuntoutujat). Sairaus, joka on otettava huomioon opetusta järjestettäessä.

07. Fyysiset pitkäaikaissairaudet (kuten allergia, astma, diabetes, epilepsia, syöpä). Suunnitelmassa määritellään tarvittavat apuvälineet ja avustajat sekä niiden vastuullinen järjestäjä.

08. Autismin ja Aspergerin oireyhtymään liittyvät oppimisvaikeudet.

09. Liikkumisen ja motoristen toimintojen vaikeus (tuki- ja liikuntavammat, cp-oireyhtymä, lyhytkasvuisuus)

10. Kuulovamma

11. Näkövamma

12. Muu syy, joka edellyttää erityisopetusta

Erityisopetuksen peruste määräytyy erityisopetuksen ensisijaisen syyn mukaan.

Erityisopetuksena ei pidetä opetusta, joka annetaan opinnoissa tilapäisesti jälkeenjääneille tai opiskelijoille, joilla on lieviä oppimis- tai sopeutumishäiriöitä.

(Opiskelijahuoltosuunnitelma 2005, 12.)

Henkilökohtaisten opiskelusuunnitelmien laadinta

HOJKS voidaan laatia periaatteessa kenelle tahansa opiskelijalle, mutta pakollinen se on ainoastaan erityisopetusta tarvitseviksi nimetyille opiskelijoille. HOJKSin laatimisesta ja toteutumisen seurannasta vastaa ryhmänohjaaja. Apua ja tukea hän voi pyytää erityisopettajalta. HOJKS laaditaan ryhmänohjaajan, erityisopettajan, opiskelijan, alaikäisten vanhempien/huoltajan ja mahdollisesti muiden ammatti-ihmisten yhteistyönä. HOPSin ja HOJKSin sisältö on oltava opiskelijan tiedossa, ja hänellä on suunnitelmasta

valitusoikeus. HOJKS laaditaan syyslomaan mennessä tai myöhemmin, heti erityisopetuksen tarpeen ilmaannuttua. HOJKS tehdään liitteen 1 mukaiseen lomakepohjaan, joka on pedanetissa erityisopetuksen kohdalla sekä myös intrassa. (Opiskelijahuoltosuunnitelma 2005, 12.)

Suunnitelma sisältää:

- Opiskelijan perustiedot
- Erityisen tuen tarpeen määrittelyn peruste
- Suoritettava tutkinto, sen laajuus sekä opetuksessa noudatettavat opetussuunnitelmat tai näyttötutkinnon suunnitelma
- Kuvaus opiskelijan vahvuuksista, valmiuksista ja nykyisestä suoritustasosta
- Opiskelijalle laadittu henkilökohtainen opetussuunnitelma eli HOPS, joka sisältää mm. mukautukset, hyväksiluvut, vapautukset.
- Opiskelun lyhyen ja pitkän aikavälin tavoitteet ja sisällöt, sekä opetuksessa noudatettava erityinen opetussuunnitelma esim. tiettyä oppiainetta varten.
- Kuvaus poikkeavista opetus- ja opiskelijajärjestelyistä sekä erityisistä apuvälineistä, kommunikointitavoista tai tulkkiavustaja -palveluista.
- Opiskelijan saamat muut henkilökohtaiset palvelu- ja tukitoimet vastuuhenkilöineen sekä yhteistyötahot ja asiantuntijapalvelut
- Seurannan järjestäminen ja siitä vastaavat henkilöt
- Opiskelijan arvioinnin perusteet, mukautuksen arviointikriteerit
- Tiedonsiirtolupa
- Allekirjoitukset

Opiskelijan ensimmäisen HOJKSin allekirjoittavat koulutusalojohtaja, ryhmänohjaaja, opiskelija ja alaikäisen opiskelijan huoltaja. HOJKSista on olemassa paperiversiot opiskelijalla, huoltajalla, ryhmänohjaajalla (alkuperäinen), erityisopettajalla ja opetustoimesta vastaavalla henkilöllä, jonka versiota säilytetään dokumenttina kassakaapissa. Ryhmänohjaaja toimittaa HOJKSia kyseisiin kohteisiin ja vastaa tiedon siirtymisestä mahdolliselle uudelle ryhmänohjaajalle. HOJKSeissa on usein kirjattuna hyvin yksityiskohtaisia henkilötietoja. Niiden joutumista ulkopuolisten käsiin on tarkoin suojeltava. Opiskelijahuoltoryhmät kokoontuvat lopullisesti vahvistamaan

erityisopiskelijakartoituksen ennen tilastointipäiviä 20.9. ja 20.1.

(Opiskelijahuoltosuunnitelma 2005, 12.)

Henkilökohtaiseen opetuksen järjestämistä koskevaan suunnitelmaan tulee sisältyä henkilökohtainen opetussuunnitelma (HOPS). Siinä tulee määritellä opiskelijan yksilölliset oppimisen tavoitteet, jotka perustuvat hänen opiskelemaisensa tutkinnon opetussuunnitelman perusteisiin.

HOJKS ei ole pelkkä arkistoitava paperi, vaan sen tulee olla jatkuvassa käytössä, tilanteen mukaan päivittyvä, opintojen etenemistä edistävä väline ja arvioinnin perusta, joka palvelee yhtä hyvin opettajaa kuin opiskelijaa itseäänkin. Ryhmänohjaajat huolehtivat siitä, että HOJKSissa sovittua yksilöllistä suunnitelmaa noudatetaan. Ryhmänohjaaja vastaa opetuksen järjestämiseksi tarvittavien tietojen siirtämisestä muille opettajille ja HOJKSin tarkistuksesta sekä muuttamisesta tarvittaessa. Ennen tilastointipäivää ryhmänohjaaja ja erityisopettaja määrittelevät, tarvitseeko opiskelija edelleen erityisiä tukitoimia.

HOJKSin laatiminen:

- Ryhmänohjaaja selvittää taustatiedot (aikaisemmat todistukset, siirtoHOJKS, taustatietolomake, nuorison terveystodistus)
- Opiskelijat täyttävät alkuhaastattelulomakkeen. (Liite 1, HOJKS -lomakkeisto)
- Ryhmänohjaajan ja tarpeen vaatiessa myös erityisopettajan haastattelu ja keskustelu HOJKSiin kirjattavista asioista opiskelijan ja/tai vanhempien kanssa (aikaisemmat tiedot, erityisopettajan huomiot, alkutestien tulokset)
- Erityisen tuen tarpeessa olevaksi opiskelijaksi nimeäminen opiskelijahuoltoryhmässä
- Ryhmänohjaaja kirjoittaa HOJKSin. (Opiskelijahuoltosuunnitelma 2005, 12.)

Käytänteet tällä hetkellä eri toimipisteissä:

*Alajärven toimipisteessä erityisopettaja tekee HOJKSit yhdessä ryhmänohjaajan kanssa ja säilyttää ne asianmukaisesti lukkojen takana. Niille opiskelijoille, jotka tekevät puuttuvia suorituksia lisääjällä HOJKSit laatii erityisopetustyötä tekevä opettaja.

*Kurejoen toimipisteessä HOJKSin laatii erityisopettaja yhdessä ryhmänohjaajan kanssa. HOJKSit säilytetään erityisopettajan arkistossa lukitussa tilassa.

*Lappajärven toimipisteessä opiskelijan ensimmäisen HOJKSin laatii ryhmänohjaaja yhdessä erityisopettajan kanssa. Ryhmänohjaaja ja erityisopettaja myös päivittävät

HOJKSIt yhdessä. HOJKSIt säilytetään erityisopettajalla lukkojen takana. Erityisopettaja vastaa arkistoinnista.

5.6 Oppimisen tukeminen

Mikäli opiskelijalle on jäänyt kursseja suorittamatta tai kurssien suorittaminen normaalissa opetusryhmässä tuottaa liiallisia vaikeuksia, voidaan pajaohjaajien kanssa sopia, että opiskelija opiskelee pajalla ko. kurssin aikana tai tekee jälkepäin kurssista puuttuvia opintoja pajalla ohjaajan opastuksessa. Kurssin materiaali ja tehtävät sovitaan aina kurssin opettajan kanssa ja kurssin arvosanan antaa ko. opettaja esim. opiskelijan suorittamien harjoitusten ja kokeen jälkeen. Pajoilla voivat opiskella myös opiskelijat, joilta on jäänyt osa kurssia suorittamatta ja joilla on asiattomia poissaoloja yli 20 %. Alajärven toimipisteessä erityisopetuksesta vastaavat opettajat ohjaavat rästitupasuorituksia, Kurejoen ja Lappajärven toimipisteissä erityisopettaja ja lisäksi Lappajärvellä Vesa-hankkeen erityistyöntekijä ohjaavat rästitupajaa.

5.7 Erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan näytöt

Jokaiseen tutkinnon opintokokonaisuuteen tulee sisältyä ammattiosaamisen näyttö/näytöt. Myös erityistä tukea ja ohjausta tarvitsevat opiskelijat suorittavat näytöt joko oppilaitoksessa tai työssäoppimispaikoissa tutkinnoittain laadittujen näyttösuunnitelmien mukaan. Tukea tarvitsevien opiskelijoiden työpaikoilla tekemien näyttöjen käytännön suunnittelu on syytä tehdä yhdessä työpaikkaohjaajan kanssa huomioiden opiskelijan vahvuudet ja mahdolliset oppimisen esteet.

*Alajärven toimipisteessä erityistukea tarvitsevien opiskelijoiden näytöt on resursoitu samoin kuin muidenkin opiskelijoiden näytöt Näyttöjen käytännön toteutuksessa otetaan huomioon kunkin opiskelijan yksilölliset lähtökohdat.

*Kurejoen toimipisteessä erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden näytöt on järjestetty ja resursoitu samoin kuin muidenkin opiskelijoiden näytöt. Erityisopettaja pyrkii käymään työpaikoilla suunnittelemassa näyttöjen käytännön toteutusta yhdessä ryhmänohjaajan ja työpaikkaohjaajan kanssa.

*Lappajärven toimipisteessä erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden näytöt on resurssoitu samalla tavalla kuin muidenkin opiskelijoiden näytöt.

5.8 Erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan arviointi

Erityistä tukea ja ohjausta tarvitsevan opiskelijan arvioinnissa noudatetaan samoja periaatteita kuin muillakin opiskelijoilla. Tavoitteena on, että kaikki opiskelijat saavat tutkintotodistuksen ja näin siirtyvät ammatillisen koulutuksen kautta työelämään. Arviointi suoritetaan tavoitteisiin suhteutettuna ja arvosana-asteikko on sama kuin muutoin käytössä oleva.

Mukautetun opiskelun arviointiperusteet ovat liitteenä (Liite 2)

Osittain tai kokonaan mukautetuin tavoittein suoritettut opinnot ilmaistaan * -merkinnällä, jos opettajan harkinnan perusteella arvioitava opintokokonaisuus on suoritettu mukautetusti. (Opiskelijahuoltosuunnitelma 2005, 14.)

Arvioinnilla ohjataan ja kannustetaan opiskelua sekä kehitetään opiskelijan edellytyksiä itsearviointiin. Itsearvioinnin tavoitteena on kehittää opiskelijan itsetuntoa ja kannustaa häntä ottamaan vastuuta oppimisestaan ja lisätä opiskelijan halua oppia uusia asioita. Itsearvioinnissa on lähtökohtana opiskelijälähtöinen tavoitteenasettelu. Tavoitteet mitoitetaan niin, että opiskelija saavuttaa ne sopivasti ponnistellen.

Arvioinnin tehtävä on opintojen ohjaaminen ja opiskeluun kannustaminen sekä päättöarviointi. Arvioinnin tulee tukea ja ohjata opiskelijaa myönteisellä tavalla. Arvioinnin kohteena ovat oppimistulosten lisäksi myös opiskelijan työskentely ja koko oppimisprosessi sekä merkittävänä osana työssäoppiminen. Opiskelijalla tulee olla mahdollisuus näyttää osaamisensa muutenkin kuin kirjallisesti, esim. suullisesti selostamalla työprosessi.

Kokeen tekemiseen tulee soveltaa muitakin kuin perinteisiä tapoja, jolloin opiskelija yksin tuottaa paperille oppimansa asiat. Koe voidaan, asiasta riippuen, suorittaa myös ns. ryhmätenttinä, jolloin joukko opiskelijoita tuottaa vastaukset yhdessä. Opiskelijalle voidaan myös laatia oppimiskysymyksiä, joihin hän hakee oppimateriaaleistaan ja lähdeteoksista ratkaisuja ja osoittaa näin osaamisensa (=tiedonhaku). Kokeen tekemiseen annetaan lisäaika, mahdollisuus tehdä koe yksin tai vaikkapa kysymysten lukeminen ääneen ovat myös mahdollisia tukitoimia.

Opiskelijalla on oikeus saada tieto arviointiperusteista ja niiden soveltamisesta häneen. Arvioinnin perusteina ovat valtakunnallisten opetussuunnitelmien kunkin tutkinnon perusteissa määrittämät kiitettävän ja tyydyttävän tason kriteerit. Lisäksi oppilaitoskohtaisissa opetussuunnitelmissa on tarkennettu ko. arviointikohteet ja määritetty tason hyvä -kriteerit, jotka toimivat arvioinnin periaatteina.

Jos opiskelija ei suorita kaikkia tutkintoon vaadittavia opintoja, annetaan hänelle todistus suoritetuista opinnoista/opintoihin osallistumisesta. Tällöin todistuksen liitteeksi annetaan kirjallinen selvitys siitä, mitä opiskelija parhaiten osaa. (Opiskelijahuoltosuunnitelma 2005, 14.)

*Alajärven toimipisteessä opettaja/koulutusalojohtaja arvioivat mukautettujen oppimäärien kriteerien tarpeen. Pääsääntö on, että mukautettuja oppimääriä vältetään, koska valtakunnallinen opetussuunnitelma edellyttää, että opintokokonaisuuden osa täytyy saada suorittaa myös ilman arviointia. Jos opiskelijalla on selkeä patologinen syy, esim. paha lukihäiriö tai aivoperäinen diagnoosi, mukautettuja arvosanoja annetaan tarpeen vaatiessa.

*Kurejoen toimipisteessä mukautettujen oppimäärien arviointikriteereitä on laadittu joistakin opintokokonaisuuksista ja kursseista opettajien ja erityisopettajien toimesta tarpeen mukaan.

*Lappajärven toimipisteessä yhteisten opintojen mukautusten kohdalla käytetään erityisopettajalta saatavaa mallia. Ammatillisiin opintoihin mukautusten kriteerit laaditaan tarvittaessa ammatinopettajan ja erityisopettajan yhteistyönä.

5.9 Opiskelijahuoltopalvelut ja resurssit

JAMIn kaikissa toimipisteissä on saatavilla kouluterveydenhoitajan ja koulupsykologin palveluita. Vastaanottoajat ovat opiskelijoiden tiedossa ja tarvittaessa vastaanotolle pääsee myös alueen terveyskeskuksiin ja mielenterveystoimistoihin. Myös Steissin palvelut ovat käytettävissä, mikäli esiintyy esim. alkoholin liikakäyttöä. Eri toimipisteisiin on nimetty koulupoliisi, joka tulee tarpeen mukaan esim.

opiskelijahuoltoryhmän kokouksiin ja erilaisiin toimintatapahtumiin, joita ammatti-instituutti järjestää.

Opiskelijahuoltoryhmien toiminta

Opiskelijahuoltoryhmiin kuuluvat yleensä koulutusalojohtaja, erityisopettajat, ryhmänohjaajat, terveydenhoitaja ja psykologi.

Sosiaalityöntekijät on nimetty opiskelijahuoltoryhmiin kunnittain. He osallistuvat kokouksiin tarpeen mukaan.

*Alajärven toimipisteessä ryhmät kokontuvat tarpeen mukaan.

*Kurejoen toimipisteessä opiskelijahuoltoryhmä kokoontuu kolme kertaa vuodessa.

*Lappajärven toimipisteessä iso opiskelijahuoltoryhmä kokoontuu neljä kertaa lukuvuodessa. Akuuttiryhmä kokoontuu koulutusalojohtajan kutsusta tarpeen mukaan. Akuuttiryhmään kuuluvat koulutusalojohtaja, erityisopettajat ja opinto-ohjaaja, tarvittaessa kutsutaan mukaan muita asiantuntijoita. Marata- ja lähihoitajakoulutuksella on omat opiskelijahuoltoryhmät, jotka kokoontuvat tarpeen mukaan, vähintään kaksi kertaa lukuvuodessa.

Erityisopetuksen henkilöstö ja resurssit

ERVA- nimi on lyhenne erityisopetuksesta vastaavasta opettajasta. Jamissa ei ole vielä virallisesti otettu käyttöön ERVA- nimikkeitä, vaikka useat opettajat/erityisopettajat tekevän vastaavia tehtäviä ja ERVA- nimikkeet esiteltiin jo aiemmassa erityisopetussuunnitelmassa. Yleisesti ammatillisissa oppilaitoksissa on siirrytty ERVA-työskentelyyn. Erityisluokkia, jossa erityisopettaja opettaa, on kaikkialla ammatillisella sektorilla hyvin vähän. Pääasiassa, kuten JAMIssakin, on erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat integroitu normaaleihin opetusryhmiin ja ryhmänohjaaja sekä yleisaineiden opettajat opettavat myös heitä osana normaalia opetustyötään eriyttäen opetustaan ja tarpeen vaatiessa myös mukauttaen oppimääriä erityisopettajan avustamina.

ERVA- opettajia on yleensä eri koulutusaloilla ja he ohjaavat opettajia erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden opetukseen liittyvissä kysymyksissä sekä tekevät muita erityisopetukseen liittyviä tehtäviä. He ovat yleensä ammatinopettajia, joilla on erityisopettajan pätevyys. Erityisopetuksesta vastaava ERVA- opettaja saa erityisopetustehtäviä varten muutaman vuosiviikkotunnin resurssin tarpeen mukaan.

Esimerkiksi Mikkelin ammattiopistossa on otettu käyttöön ERVA- nimikkeet. Siellä Erva-opettajien vastuulla on oman koulutusalan erityisopetuksen koordinointi. Erva on myös ryhmänohjaajien apuna erityisopetukseen liittyvissä kysymyksissä (esim. HOJKSien tekeminen). Erva-toiminnan aloittaminen nähtiin siellä hyvänä asiana, koska erityisopetuksen tarve oli kasvanut merkittävästi kaikilla aloilla. Koulutuksen, tietojen päivittämisen ym. kannalta on selkeää, että tiedon tuominen koulutuslalle on vastuutettu yhdelle henkilölle. Lisäksi koulutusaloilla, joilla ei ole ollut erityistä tukea tarvitsevia opiskelijoita, kaivataan tietoa perusasioista (mm. tuen tarpeen määrittely). Erva-toiminta katsottiin myös mahdollisuudeksi vaihtaa kokemuksia toisten koulutusalojen kanssa. Erva-opettajille tarkoitettuja kokouksia kaivattiin juuri näitten kokemusten vaihtamiseksi ja hyviksi todettujen käytänteiden yhdistämiseksi. (Hyttinen-Lilja, Mikkelin ammattiopisto, 2004.)

JAMIn erityisopetuksen resursseja tällä hetkellä ovat kaikissa toimipisteissä ryhmänohjaajille maksettavat korvaukset HOJKSien teosta: 1 ½ tuntia / tehty HOJKS.

*Alajärven toimipisteessä erityisopetustyötä tekee kaksi lehtoria. Toiselle on resurssoitu 2 vuosiviikkotuntia lähinnä rästitupatoimintaan. Toiselle on resurssoitu 1 ½ vuosiviikkotuntia erityisopetuksen tehtäviin, ko. opettaja on juuri kouluttautunut erityisopettajaksi. (Syksyllä 2007 hän työskentelee toisen tyypissä projektitehtävissä). Opetuksen käytännön tilanteissa opetusta eriytetään normaaleissa opetusryhmissä siten, että kullekin opiskelijalle olisi tarjolla hänen edellytystensä mukaisia oppimistehtäviä ja ohjausta tarpeen mukaan.

*Kurejoen toimipisteessä erityisopetukseen on resurssoitu 3 päivää / viikko, työtä hoitaa erityisopettajaksi kouluttautuva puualan ammatillisten aineiden lehtori. Hän mm. antaa erityisopetusta pienryhmässä tarpeen vaatiessa sekä hoitaa kaikki toimipisteen erityisopetukseen liittyvät muut tehtävät.

*Lappajärven toimipisteessä on päätoiminen erityisopettaja. Lappajärvellä myös pajaohjaajan ja kokopäiväisen kouluavustajan palkka maksetaan erityisopetuksen resurssista. Myös yhteistyösopimus VESA- pajan kanssa tuo erityisopettajan työpanosta Lappajärven yksikölle.

Opettajille on järjestetty erityisopetukseen liittyen joitakin koulutustilaisuuksia.

Liitän tähän vielä aikaisemmassa opiskelijahuoltosuunnitelmassa olleen määrittelyn ERVA- toimijoista. Tämä määrittely on hyväksytty hallinnon puolelta, mutta on jäänyt toistaiseksi käytännössä toteuttamatta:

ERVA sivutoiminen

- haastattelee aloittavat opiskelijat ryhmänohjaajan kanssa erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden nimeämiseksi
- osallistuu opiskelijahuoltoryhmän ja kriisiryhmän kokouksiin
- antaa erityisopetusta yksilöllisesti tai pienryhmässä tuntimääriensä puitteissa

ERVA päätoiminen

- haastattelee aloittavat opiskelijat ryhmänohjaajan kanssa erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden nimeämiseksi
 - osallistuu opiskelijahuoltoryhmän ja kriisiryhmän kokouksiin
 - konsultoi henkilökuntaa ja tekee asennemuokkausta
 - laatii testi- ja opetusmateriaalia
 - toimii opiskelijoiden puolestapuhujana ja valvoo heidän oikeuksiaan sopeutettuihin oppisisältöihin ja yksilöllisiin työtapoihin
 - antaa erityisopetusta yksilöllisesti tai pienryhmässä
 - keskustelee henkilökohtaisesti opintojen etenemistoimenpiteistä ja vastaa toimenpiteiden toteutuksesta
 - tekee yhteistyötä opiskelijan tukihenkilöstön kanssa
 - organisoii henkilökunnan koulutusta erityisopetukseen liittyen silloin, kun siihen on resursseja
 - organisoii koulutuskokeilut yhdessä OPO:n kanssa.
- (Opiskelijahuoltosuunnitelma 2005, 10.)

6 ERITYISOPETUKSEN TYÖTAVAT JA MENETELMÄT**Pienryhmäopetus**

Pienryhmäopetusta toteutetaan pajoilla erityisopettajien toimesta tarpeen mukaan. Varsinaisia pienluokkia, joissa olisi vain erityisopiskelijoita, ei ole missään JAMIn toimipisteessä.

*Alajärven toimipisteessä ei ole pienryhmäopetusta.

*Kurejoen toimipisteessä pienryhmäopetusta annetaan tietyn oppiaineen puitteissa kokoontuvilla pienille opetusryhmille.

*Lappajärven toimipisteessä pajassa voidaan opiskella myös pienissä ryhmissä, mikäli samassa oppiaineessa on useammalla opiskelijalla tuen tarvetta.

Integroitujen opiskelijoiden opetus, eriyttäminen

Yleensä JAMIn kaikki erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat opiskelevat yhteisissä ryhmissä muiden opiskelijoiden kanssa omien edellytystensä mukaisesti. Tämän takia opetuksen suunnittelussa täytyy ottaa huomioon eri tahtiin etenevät opiskelijat ja ne, joilla on jokin oppimista haittaava ongelma.

*Alajärven toimipisteessä kaikki opiskelijat opiskelevat omissa ryhmissään ja opettajat pyrkivät huolehtimaan siitä, että kaikki pysyvät mukana ja suoriutuvat opinnoistaan vähintään tyydyttävästi.

*Kurejoen toimipisteessä normaaliryhmiin integroituja opiskelijoita voidaan välillä lähettää pajaopiskeluun, mikäli opiskelu isossa ryhmässä ei jostain syystä suju. Yleensä opettaja pyrkii eriyttämään opetustaan siten, että jokaisen opiskelijan taso tulee huomioiduksi jo opetuksen suunnitteluvaiheessa.

*Lappajärven toimipisteessä työn opetuksessa pyritään tehtäviä eriyttämään kunkin opiskelijan tason mukaisiksi. Yhteisissä aineissa on erityisopettajalta saatavilla mm. matematiikan erityismateriaalia ja muistakin aineista on koottu materiaalikansio. Erityisopettajat opettavat pajalla sellaisia opiskelijoita, jotka eivät pysty seuraamaan normaaliopetusta.

Yhteisten aineiden opetus tasoryhmissä

JAMIn Kurejoen yksikössä järjestetään kaikkien koulutusalojen yhteisten aineiden opinnot samanaikaisesti jotta opiskelijat voidaan jakaa peruskoulutodistuksen numeroiden perusteella tasaisempiin ryhmiin englannissa, ruotsissa ja matematiikassa, joskus myös äidinkielessä ja tietotekniikassa. Kielissä ja matematiikassa opiskelijat jaetaan kahteen eri ryhmään. Muissa toimipisteissä ei ole tällä hetkellä käytössä tämän tyyppistä opetusmenetelmää.

Mukauttaminen

Erityisopetuksessa lähtökohtana ovat opiskeltavan ammattitutkinnon opetussuunnitelman perusteet. Erityisopetuksellakin pyritään siihen, että opiskelija saavuttaa tutkintonsa tavoitteet. Opintokokonaisuuksien tavoitteita voidaan muuttaa opiskelijan edellytysten mukaan osittain tai kokonaan. Mukautus tehdään silloin, kun opiskelijalla ei ole valmiuksia edetä opinnoissaan opetussuunnitelman T1- tavoitteiden mukaisesti. Mukautetut tavoitteet laaditaan siten, että opiskelija mahdollisimman suuressa määrin saavuttaa saman pätevyyden kuin muussa ammatillisessa koulutuksessa. (Opiskelijahuoltosuunnitelma 2005, 13.)

Mukauttamisen perusteina voivat olla:

- Aiempi yksilöllistäminen perusopinnoissa tai erittäin heikko todistus peruskoulusta.
- Heikko opintomenestys yhdessä tai useammassa aineessa
- Huomattavia puutteita asioiden ymmärtämisessä
- Lähtötason mittausten heikot tulokset
- Tunnollisuudesta ja yritteliäisyydestä huolimatta opinnot eivät etene
- Lukivaikeiden vaikutus
- Hahmotushäiriön vaikuttaminen haittaavasti opintoihin
- Diagnosoitu kehityksen viivästymä
- Motoriikkavaikkeudet
- Sosiaaliset ongelmat
- Mielenterveysongelmat/päihteet, ja niistä aiheutuvat arjen hallinnan vaikeudet

Jos opiskelijalla todetaan edellä olevista seikoista useampia, opetus voidaan mukauttaa yhdessä tai useammassa oppiaineessa.

Mukautuksen prosessi

Jokaisella opettajalla, joka huomaa puutteita opiskelijan opintomenestyksessä, on velvollisuus ottaa ryhmänohjaajaan yhteyttä. Ryhmänohjaaja selvittää yhdessä ko. opettajan kanssa:

- voidaanko tukitoimilla vaikuttaa opintomenestykseen
- onko opiskelijalla muissa opintoaineissa ilmennyt vaikeuksia
- onko opiskelija aiemmin todettu erityistä tukea tarvitseväksi opiskelijaksi
- onko opiskelijan perusopintojen tavoitteita yksilöllistetty

Selvityksen jälkeen ryhmänohjaaja keskustelee tilanteesta opiskelijan kanssa, tilanteessa voi olla myös aineenopettaja mukana. Sen jälkeen asia viedään opiskelijahuoltoryhmään, jossa mietitään kuka ja miten vanhempiin otetaan yhteyttä. Huomattava on, että huoltajalta on saatava lupa mukautukseen. Mukautus tulee perustella siten, että huoltaja ja opiskelija saavat siitä positiivisen ja opiskelijalle edullisen kuvan. Täysi-ikäisen opiskelijan kohdalla päätöksen tekee opiskelija itse.

Mukauttamisesta tehdään merkintä opiskelijan HOJKSiin ja mukautetut tavoitteet kuvataan erillisessä liitteessä. Mukautetut tavoitteet annetaan opiskelijalle, hänen huoltajalleen ja liitetään ryhmänohjaajan kansioon. Opiskelijalle ja hänen huoltajalleen kerrotaan, että mukautetuin tavoittein suoritettu koulutus saattaa vaikuttaa jatko-opintoihin pääsyyn tai niissä menestymiseen. Mukautetun aineen arvioinnissa voidaan käyttää liitteessä 2 olevia perusteita. (Opiskelijahuoltosuunnitelma 2005, 13.)

Mukautettu opetus

Mukauttamisen tulee olla perusteltua, se ei saa olla itsetarkoitus. Pääsääntöisesti pyritään saavuttamaan normaalitavoitteet, vähintään T1 taso riittävillä tukitoimilla.

Mukauttaminen voi merkitä:

- Suppeampia tavoitteita, yksilöllistämistä
- Tavoitteiden pilkkomista osatavoitteiksi
- Vähemmän opiskeltavia asioita
- Enemmän ohjausta ja tukea
- Erilaisia oppimateriaaleja (materiaaleja voidaan esim. muokata yksilöllisemmäksi, tekstejä muuttaa selkokielelle ja käyttää kuvia oppimisen apuna)
- Erityisiä opetusmenetelmiä
- Tuttuja oppimisympäristöjä

Tilanne tällä hetkellä Jamin eri toimipisteissä:

*Alajärven toimipisteessä ei yleensä mukauteta oppimääriä, mutta jos on selvää, että T1 – tason tavoitteisiin ei päästä, silloin mukautetaan.

*Kurejoen toimipisteessä ei mukautettuja oppimääriä ole juuri ollenkaan, vaan yleensä pyritään vähintään T1 – tason saavuttamiseen.

*Lappajärven toimipisteessä mukautettuja oppimääriä laaditaan yksittäisille opiskelijoille tarvittaessa.

Klinikkaopetus

Klinikkaopetus tarkoittaa opetuksen yksilöllistämistä. Se on yhteistyössä opiskelijan kanssa suunniteltua opetusta, jossa huomioidaan hänen erityistarpeensa opintojen suorittamiseen. Tämä vaatii opiskelijan kokonaisvaltaista ohjausta huomioiden hänen senhetkisen elämäntilanteensa. Tuloksellinen opetus on mahdollista vain henkilökohtaisen kontaktin, luottamuksellisen suhteen ja yhteispelin avulla. Klinikkaopetusta annetaan yleensä yhdelle tai muutamalle opiskelijalle kerrallaan. Erityisopettaja toteuttaa opetuksen laaja-alaisena, jolloin opiskelijalle tarjotaan mahdollisuus suorittaa klinikkaopetuksen avulla puuttuvia tai hylättyjä kursseja. Tavoitteena on auttaa jo kurssin aikana opiskelijaa yksilöllisin tukimenetelmin saavuttamaan henkilökohtaiset tavoitteensa samanaikaisesti muun ryhmän kanssa, jolloin rästisuorituksia ei jää.

*Alajärven toimipisteessä pyritään aloittamaan klinikkaopetus sitä tarvitseville opiskelijoille. Klinikkaopetusta antaisi erityisopettaja.

*Kurejoen toimipisteessä klinikkaopetusta antaa erityisopettaja pienryhmätilassa tarvittaessa. Opetuksesta sovitaan kulloisenkin ainetta opettavan opettajan kanssa.

*Lappajärven toimipisteessä klinikkaopetusta annetaan pajassa ja yleisopettajien tilan yhteydessä olevassa pienryhmätilassa tarpeen mukaan.

Oppiaineen suorittamisesta vapauttaminen

Opiskelija voidaan vapauttaa joidenkin sisältöjen opiskelusta, jos aineen suorittaminen opiskelijan edellytykset huomioon ottaen on kohtuutonta. Tällöin opiskelija suorittaa muita opintoja, jotka vahvistavat hänen ammatillista kasvuaan. Oppiaineesta vapauttamisesta päättää rehtori. (Opiskelijahuoltosuunnitelma 2005, 13.)

Opiskeluajan pidentäminen

Opiskelijan opinto-oikeutta voidaan tarvittaessa yksilöllisesti pidentää aina vuoteen saakka. Erityisistä syistä opinto-oikeutta voidaan oppilaitoksen rehtorin päätöksellä pidentää vielä tämän jälkeenkin. Opinto-oikeuden erityinen jatkaminen edellyttää tiivistä yhteistyötä opiskelijahuollon kanssa. Jos opiskelija hakee Kelan opintotukea laissa säädetyn opiskeluajan jälkeen, tulee hänen toimittaa opinto-oikeuksien jatkamisen perusteena olevat lausunnot ja selvitykset Kelan asiantuntijalääkärille. Myös

oppilaitoksen erityisopetuksesta vastaava henkilö voi antaa lausunnon erityisopetuksen ja opiskeluajan pidentämisen perusteista. (Opiskelijahuoltosuunnitelma 2005, 13.)

Kaikissa JAMIn toimipisteissä käytetään jonkin verran opiskeluajan pidentämistä.

Luku- ja kirjoitushäiriöiden huomioon ottaminen

Luku- ja kirjoitushäiriöiden (LUKI) havaitsemiseksi uusien opiskelijoiden testaus otettiin JAMIssa käyttöön vuoden 2007 syksyllä. Tämän myötä myös luku- ja kirjoitushäiriöisiä opiskelijoita pitäisi tukea opinnoissaan entistä enemmän. Lukiopetuksessa harjaannutaan erilaisten tehtävien avulla hallitsemaan paremmin lukemiseen ja kirjoittamiseen liittyviä ongelmia. Opetuksen apuna voidaan käyttää erityistä materiaalia, esim. tietokoneen avulla tehtäviä harjoitteita. Varsinaista koulutuksen saanutta lukiopettajaa JAMIssa ei ole, mutta resurssien puitteissa lukiopetusta voidaan tarvittaessa järjestää. Luku- ja kirjoitushäiriöt haittaavat opiskelijan menestymistä opinnoissaan, koska hän ei pysty samalla tavoin seuraamaan opetusta kuin muut opiskelijat. Opettajien koulutusta lukihäiriöisen opiskelijan opintojen suunnittelussa tulisi järjestää kaikille opettajille JAMIssa.

*Alajärven toimipisteessä ei anneta nyt lukiopetusta, mutta kun lukivaikeuksien testit opiskelun alussa otetaan käyttöön, myös lukiopetusta tulisi järjestää sitä tarvitseville jossakin muodossa.

*Kurejoen toimipisteessä ei ole järjestetty lukiopetusta.

*Lappajärven toimipisteessä ei ole järjestetty lukihäiriöisille opiskelijoille erikseen lukiopetusta, mutta testien käyttöönoton myötä myös tämä tarve tulee lisääntymään.

Samanaikaisopetus

Samanaikaisopetus tarkoittaa sitä, että opiskelijaryhmää ohjaa kerralla kaksi opettajaa. Tällä helpotetaan mm. opinnoissaan hitaammin edistyviä sekä saadaan työskentely ryhmässä kaikille mielekkäämmäksi, kun ohjausresurssia on enemmän tarvittaessa käytettävissä.

*Alajärven yksikössä ei ole järjestetty varsinaista samanaikaisopetusta, vain koulunkäyntiavustaja on mukana oppitunneilla auttamassa.

*Kurejoen toimipisteessä samanaikaisopetusta on eräiden alojen ammattiopinnoissa koko ajan. Lisäksi käytettävissä on myös opiskelijoiden työn ohjauksessa ammattimies.

*Lappajärven toimipisteessä joillakin aloilla on kaksi opettajaa samanaikaisesti käytettävissä ammattityön opetuksessa, joissakin tapauksissa myös ammattimies on apuna töiden ohjaamisessa työpajoilla. Ulkomaalaisten opiskelijoiden ryhmässä on välillä mukana tulkki. Kouluavustaja on mukana sellaisessa ryhmässä, johon hänet on nimetty. Erityisopettaja on käytettävissä toisena opettajana resurssiensa puitteissa.

Työssäoppiminen

Työssäoppiminen on luonnollinen osa erityistä tukea tarvitsevan opiskelijankin tutkintoa. Tarvittaessa opetus voidaan järjestää myös työpainotteisena, jolloin työssäoppimisen osuus on huomattavasti suurempi kuin muilla opiskelijoilla. Hyvin hoidettu työssäoppimisjakso tukee opiskelijan itsenäistymistä ja opiskelun jälkeistä työhön sijoittumista. Erityistä tukea tarvitseva opiskelija tarvitsee tukitoimenpiteitä työssäoppimiseen ohjauksessa ja sen aikana. Opiskelija tulee ohjata hakeutumaan sellaisiin yrityksiin ja työpaikkoihin, joissa on opiskelijan taitoja vastaavia tehtäviä ja joissa opiskelija voi käyttää omia vahvuuksiaan.

Työpaikasta sovittaessa annetaan työnantajalle riittävä tieto opiskelijasta. Työnantajalle kerrottavista asioista sovitaan opiskelijan kanssa. Toiminnan tulee olla avointa. Työnantajan edustajan tulee tietää opiskelijan ominaisuuksista, tiedosta ja taidoista, jotta työpaikalle ei tulisi yllätyksenä se, ettei työssäoppija mahdollisesti pysty suoriutumaan yksin niistä tehtävistä, joita hänelle annetaan. Työnantajan kanssa arvioidaan ja sovitaan ne tehtävät, joista opiskelija suoriutuu itsenäisesti ja missä hän tarvitsee henkilökohtaista valvontaa ja ohjausta. Työssäoppimisen onnistumisen edellytyksenä on, että työpisteessä työskentelevät tietävät opiskelijan rajoitteet ja hyväksyvät hänet joukkoonsa. Työpaikalla vaaditaan suvaitsevaa ilmapiiriä ja ohjaajalta kannustavaa, ymmärtävää, mutta jämäkkää otetta. Työyhteisöltä vaaditaan kärsivällisyyttä ohjaamiseen. Opiskelijalle voidaan nimetä työpaikalta tukihenkilö.

Ennen työssäoppimisjaksoa opiskelijaa valmennetaan työhön. Opiskelijan kanssa käydään läpi työelämän pelisääntöjä ja niitä odotuksia, joita sekä opiskelijalla, että työpaikalla on jaksoa varten. Erityisen tärkeä on perehtyä työturvallisuusasioihin. Tarvittaessa sovitaan erilaisesta työajasta ja jaksotuksesta. Erityistä tukea tarvitseva opiskelija tarvitsee työssäoppimisjaksojen aikana tiivistä opettajan yhteydenpitoa. Mikäli työssäoppiminen ei

tukitoimenpiteistä huolimatta onnistu oppilaitoksen ulkopuolisessa työpaikassa, voidaan työssäoppiminen tehdä ammatti-instituutin omissa työpisteissä.

(Opiskelijahuoltosuunnitelma 2005, 13-14.)

Työssäoppimisjaksolle laaditaan opiskelijan tasosta riippuen joko normaalit tai mukautetut tavoitteet. Tavoitteita voidaan jakson aikana tarvittaessa muuttaa.

*Alajärven toimipisteessä erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden työssäoppimisen ohjaus on resurssoitu samoin kuin muidenkin opiskelijoiden ohjaus.

*Kurejoen toimipisteessä työssäoppimisen ohjaus on resurssoitu samoin kuin muidenkin opiskelijoiden työssäoppimisen ohjaus (1 ½ tuntia / opiskelija / viikko). Erityistä tukea tarvitsevilla opiskelijoilla on usein työssäoppimista enemmän kuin muilla opiskelijoilla.

*Lappajärven toimipisteessä erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden työssäoppimisen ohjaus on resurssoitu samoin kuin muidenkin opiskelijoiden työssäoppimisen ohjaus (1 ½ tuntia / opiskelija / viikko). Työssäoppimispaikkoihin tekee ohjauksen myös erityisopettaja.

Työvaltainen opiskelu

Työvaltaiset ammattialat ja oppilaitoksella olevat fyysiset tilat mahdollistavat yksilöllisen työvaltaisen oppimisen oppilaitoksella. Työn kautta oppimista tulee tarjota opiskelijalle, jolla on vaikeuksia oppia tai jaksaa tavanomaisessa luokkaopetuksessa. Opettajien apuna työvaltaisessa oppimisessa ovat eri toimipisteissä työskentelevät ammatti-instituutin työntekijät. Työvaltaista oppimista voidaan tehdä myös oppilaitoksen ulkopuolella olevissa työpaikoissa. Opiskelija valitsee työpaikan mieltymyksensä mukaan.

Ammattiaineiden opettajat huolehtivat käytännön järjestelyistä ja oppimiselle annettujen tavoitteiden toteutumisesta. Apuna käytetään myös sähköisiä viestimiä. Opiskelijan ohjaajina toimivat työnantajan tehtävään määräämät henkilöt. Opiskelu tapahtuu työn kautta. Opiskelija pitää henkilökohtaista työpäiväkirjaa sekä laatii tarvittaessa työselosteita ja muita oppimistehtäviä. Kaikille yhteiset aineet opiskelija opiskelee oppilaitoksessa, kuten myös ne ammattiaineet, joita ei ole työn kautta mahdollista oppia.

(Opiskelijahuoltosuunnitelma 2005, 14.)

*Alajärven toimipisteessä työvaltainen opiskelu tapahtuu siten, että työssäoppimista on laajennettu.

- *Kurejoen toimipisteessä työvaltaista opiskelua on joka osastolla, nämä opiskelijat mm. ovat normaalia enemmän työssäoppimassa, lisäksi käytetään osaamisen tunnustamista hyväksi, jos opiskelijalla on jo tarvittavat tiedot ja taidot jossakin opintokokonaisuudessa.
- *Lappajärven toimipisteessä on mm. monimuotoryhmän koulutusta ja työssäoppimisen lisäämistä, joissa opiskelu tapahtuu enemmän työvaltaisesti.

Pajatoiminta

Ryhmänohjaaja voi ohjata pajalle sellaisen opiskelijan, jolla on puuttuvia opintosuorituksia. Kurssin opettaja voi ohjata pajalle jo kurssin aikana ja antaa suoritettavat tehtävät rästimajan ohjaajalle.

*Alajärven toimipisteessä toimii rästitupa, jossa opiskelijat saavat ohjausta puuttuvien suoritusten tekemiseen. Rästipajaa käyttävät merkonomiopiskelijat, datanomiopiskelijoiden kohdalla puuttuvien suoritusten tekemistä ohjaa heidän opettajansa.

*Kurejoen toimipisteessä ei ole varsinaista rästimajaa. Pajamin kanssa toimitaan yhteistyössä esim. hitsauksen opettelussa. Puuttuvia opintoja voi suorittaa lisätehtävillä ja työssäoppimisen kautta.

*Lappajärven toimipisteessä toimii APAJAMI – pajayhdistelmä.

APAJA- pajan puitteissa Jamin opiskelijoilla on mahdollisuus työpainotteiseen opiskeluun pajaohjaajan ohjauksessa tai työpainotteiseen opiskeluun työssäoppimispaikoissa. APAJAssa opiskelijalla on myös mahdollisuus suorittaa opintoja ohjattuna erityisopettajan tai ohjaajan kanssa. Pajaohjaaja on myös käytettävissä samanaikaisopetuksessa. Peruskoululaisilla on mahdollisuus tulla tutustumisjaksolle JAMIin APAJAn kautta.

PAJAMI- paja on tarkoitettu Järviseudun 17–24-vuotiaille nuorille työmarkkinatuen saajille ja se on osa Järviseutulaisista Vesa-Paja projektia. Sen kautta nuorilla on mahdollisuus tutustua JAMIn eri koulutusaloihin esim. osallistumalla oppitunneille ja työsalityöskentelyyn. PAJAMIssa annetaan myös ohjausta työnhakuun ja elämänhallintaan, tehdään alihankinta- ja asiakastöitä, jolloin saadaan kokemusta työnteosta.

PAJAMIn pajaohjaajaa voidaan käyttää myös samanaikaisopetuksessa.

Muita opiskelijan tukimuotoja

Alajärven toimipisteessä on havaittu hyväksi tukioppilastoiminta, jolloin erityisen tuen tarpeessa oleva opiskelija saa vertaistukea opiskelijatoveriltaan. Tähän tulee jatkossakin panostaa joka syksy, että toiminta uusien opiskelijoiden kanssa lähtee hyvin käyntiin.

Kurejoen toimipisteessä kiinnitetään erityisesti huomiota opiskelijoiden yksilöllisen opinpolun suunnitteluun. Erityisopetuksen resursseja tarvittaisiin tähän lisää.

Lappajärven toimipisteessä on eniten opiskelijoita ja eniten myös resursseja erityisopetukseen. Pajatoimintaa kehitetään edelleen, että saadaan toiminta kaikkien opettajien tietoon ja opiskelijoita ohjataan pajoille suorittamaan opintojaan silloin, kun ryhmässä opiskelu ei jostain syystä onnistu. Myös muut toimipisteet saavat Lappajärven toimipisteestä esim. konsultaatioapua tarvitessaan.

Yhteistyötä seurakuntien kanssa pyritään lisäämään tulevaisuudessa eri toimipisteissä. Asuntolan asukkaille suunnattua iltatoimintaa pyritään lisäämään PAJAMIn toimesta.

Tukiopetus

Opinnoissa tilapäisesti jälkeen jääneille tai muutoin erityistä tukea tarvitsevalle tulee antaa tukiopetusta. Tukiopetusta ei anneta asiattomista poissaoloista johtuvaan opintojen suorittamattomuuteen. Aloitteen tukiopetuksesta voivat tehdä opettaja, opiskelija tai vanhemmat. Tukiopetuksen tarvetta harkittaessa otetaan huomioon ammatin hallinnan kannalta keskeiset asiat tai opiskelijan edellytykset selvittää eteen tulevista opinnoista. Kurssin lopusta opettaja varaa 2 tuntia kertaukseen/tukiopetukseen.

(Opiskelijahuoltosuunnitelma 2005, 14.)

Alajärven toimipisteessä tukiopetuksesta huolehtii erityisopettaja, muissa toimipisteissä ao. kurssien opettajat tilanteen mukaan. Muuten tukiopetusta ei tällä hetkellä anneta missään JAMIn toimipisteissä taloudellisista syistä.

Tukiopetus ei ole erityisopetusta, mutta tämäkin pieni 2 tunnin tuntiresurssi kannattaa käyttää, silloin voi esim. valmentaa opiskelijoita kokeeseen tai antaa eriyttäviä tehtäviä/lisätehtäviä sellaisille opiskelijoille, joilla näyttää olevan ongelmia kurssin suorittamisen kanssa. Silloin voi myös antaa yksilöllistä ohjausta vain niille opiskelijoille, jotka sitä tarvitsevat.

7 KEHITTÄMISTOIMENPIDE-EHDOTUKSIA

Tätä kehittämisprojektia tehdessäni nousi luonnollisesti esiin erilaisia ideoita siitä, miten JAMIn erityisopetusta voisi jatkossa kehittää. Olen koonnut tämän luvun alle sellaisia ajatuksia, joiden mukaan lähtisin kehittämään opettajien osaamista erityisen tuen tarpeessa olevien opiskelijoiden auttamiseksi ja myös ajatuksia siitä, miten johdon kannattaisi organisoida erityisopetus JAMIssa.

ERITYISOPETUSTIIMI

– JAMIn erityisopetuksen suunnitelmassa mainitaan, että ammatillista koulutusta kehitetään yhdessä opettajakunnan kanssa siten, että ammatillinen erityisopetus sulautuu luonnolliseksi osaksi käytännön työtä oppilaitoksessa. Tämä lause asettaa haasteita myös käytännön toiminnalle. Koska toimipisteet ovat hyvin erilaisia ja niillä on tällä hetkellä erilaiset resurssit erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden tukemiseen, tulisi järjestäytyä siten, että erityisopetusta veisi eteenpäin tiimi, joka kokoontuisi säännöllisesti ja johon yhtä aikaa kuuluisivat kaikkien toimipisteiden erityisopetusta hoitavat opettajat ja joku koulutusalojohtaja, jonka toimivaltaan erityisopetuksen voimavarojen jakaminen olisi laitettava budjettimeen kaikkineen vrt. muut oppilaitokset, esim. Seinäjoki. Tiimin tehtävänä olisi erityisopetuksen pidemmän tähtäyksen suunnittelu, suunnitelman päivittäminen vuosittain, erityisopetuksen käytännön työn suunnittelu, opettajien koulutuksen suunnittelu erityisopetukseen liittyen havaittujen tarpeiden mukaan ja kaikinpuolinen huolehtiminen siitä, että hyväksytyä erityisopetuksen suunnitelmaa noudatetaan ja opetuksen menetelmiä kehitetään kulloistenkin tarpeiden mukaan.

OPETTAJIEN KOULUTUS

– Koska ryhmät ovat heterogeenisiä ja erityisen tuen tarpeessa olevat opiskelijat on sijoitettu normaaleihin opetusryhmiin, eriyttämistä joudutaan tekemään opetuksessa koko ajan. Opetusta suunniteltaessa täytyy työstää sopivan vaatimustason tehtävät ja materiaalia useamman tasoisille opiskelijoille, erityisen tärkeää tämä on työn opetuksessa käytännön harjoituksia tehtäessä. Tämän vaatimuksen takia opettajia tulisi kouluttaa eriyttämiseen liittyvistä kysymyksistä. Eriyttäminen on aika vieras asia nykyopettajille, koska

opiskelijoita ei ole jaettu tasoryhmiin virallisesti kouluissa pitkään aikaan. Opetuksen tavoitteiden mukauttaminen tulee kyseeseen silloin, kun opiskelija ei eriyttämisestä huolimatta yllä T1- tason vaatimuksiin. Mukautuksen tavoitteiden laadintaan opettajat varmasti tarvitsevat erityisopettajan työparikseen.

RYHMÄNOHJAAJIEN AVUSTAMINEN

– Aloittavien opiskelijoiden erityisopetuksen tarpeen tunnistaminen ja HOJKSien ja HOPSien laadinta syksyllä vaatii ryhmänohjaajilta paljon ja siihen vaiheeseen tarvittaisiin enemmän erityisopettajan apua. Käytännössä ryhmänohjaajille tulee aina syksyllä kiire määrittelyjen ja HOJKSien teon kanssa, kun uusi opiskelijaryhmä on siinä koko ajan opetettavana ja pitää ehtiä haastatella kaikki opiskelijat ja keskustella mahdollisesti asiantuntijoiden ja vanhempien kanssa eri opiskelijoista, että tekee varmasti oikeita päätöksiä. Ryhmänohjaaja tarvitsee tässä vaiheessa erityisesti erityisopettajan apua saadakseen kaikki paperit kuntoon määräpäivään mennessä. Tämä tulisi erityisopettajien huomioida entistä paremmin. Olisi syytä sopia yhteisiä palaveriaikoja riittävästi syksyn ajalle.

OPISKELIJOIDEN OHJAUS TUEN PIIRIIN

- Pirjo Koivumäen JAMISSA 2007 tekemän kehittämisprojektin kyselyn mukaan opiskelijoiden on vaikea hahmottaa oppilaitoksessa mahdollisesti tarjolla olevaa tukea, koska heillä ei ole kokemuksia tukimuodoista eikä erityisopetukseen liittyvistä tukimuodoista tiedoteta tarpeeksi opiskelijoille, että he voisivat pyytää tukea tarvitessaan. (Koivumäki 2007, 24). Esimerkiksi opiskelijan oppaaseen voisi laittaa tietoa erilaisista tukimuodoista ja siitä, kenen puoleen opiskelija voisi kääntyä tukea tarvitessaan. Siellä voisi olla myös suvaitsevuuutta lisäävää materiaalia erilaisista opiskelijoista ja opiskelutavoista ja menetelmistä. Erityisopettajat ja opiskelijoiden terveydenhuollosta vastaavat henkilöt voisivat myös käydä esittäytymässä luokissa ja kertomassa tuen saannin mahdollisuuksista.

TESTAUS JA TUKITOIMET

- Alkutestauksen käyttöönotto tulee organisoida siten, että sitä koordinoivat erityisopettajat ja se aikataulutetaan siten, että testauksen tulokset ehditään käydä läpi ennen syksyn laskentapäivää kaikkine tarvittavine toimenpiteineen, mikäli nämä ovat

vaikuttamassa opiskelijoiden nimeämiseksi erityistä tukea ja ohjausta tarvitseviksi opiskelijoiksi. Testien tekijät ja tarkistajat sekä mahdolliset syventävät testaukset täytyy vastuuttaa tietyille henkilöille, että niiden teettäminen voidaan varmistaa. Mikäli opiskelija nimetään erityistä tukea tarvitseväksi opiskelijaksi, tulee HOJKSiin kirjata myös tukitoimenpiteet, joilla autetaan opiskelijaa etenemään opinnoissaan mahdollisimman hyvin, heikosta lähtötasosta huolimatta. Tarpeen vaatiessa opiskelija tulee ohjata tarkempiin jatkotutkimuksiin ja kuntoutuksen piiriin.

Vertaistukioppilastoiminta on yksi mahdollisuus heikommin menestyvien tukemisessa, siihen tulisi panostaa aina syksyisin kun uudet opiskelijat tulevat taloon. Sillä tavoin voitaisiin varmasti ehkäistä alkuvaiheen opintojen keskeytyksiä.

TYÖNJAON SELKEYTTÄMINEN

- Erityisopetuksen opettajaresurssit vaativat selkeytystä, kuka tekee mitäkin missäkin toimipisteessä. Erityisopetuksen suhteen tilanne on heikoin Alajärven yksikössä, jossa satsataan lähinnä rästitupatoimintaan. Rästituvalla tehdään puuttuvia suorituksia ohjaavan opettajan avustamana, mutta muunlainen opiskelijoiden tukeminen puuttuu. ERVA-nimikkeiden käyttöönotto selkeyttäisi tilannetta eri koulutusaloilla, onhan nyt myös saatavilla erityisopettajan koulutuksen käyneitä henkilöitä hoitamaan erityisopetuksesta vastaavan henkilön tehtäviä. Tuntiresurssi työhön käytettäväksi olisi helppo määritellä osaston erityisopiskelijoiden määrän mukaan sekä muiden erityisopetukseen liittyvien tehtävien mukaan.

Klinikkaopetukselle olisi Alajärven toimipisteessäkin tarvetta, mutta tällä hetkellä siihen ei ole resursseja.

PAJOJEN TOIMINTA SELKEÄKSI

- Kun opiskelija opiskelee pajoilla puuttuvia suorituksia, tulee pajaohjaajien ja pajojen erityisopettajien tehdä riittävästi yhteistyötä ko. aineen opettajan kanssa siten, että opiskelijalla on mielekkäitä, asian oppimista tukevia tehtäviä ja pajalla valmennetaan opiskelijaa suorittamaan kurssin vaatimuksia vastaavat tehtävät sekä mahdolliset kokeet. Kokeet ja tehtävät tulisi opettajan ja pajalla työtä ohjanneen henkilön arvioida yhdessä sekä keskustella opiskelijan osaamisen tasosta kurssin vaatimukseen nähden. Kurssin opettajan vastaa siitä, että opiskelija on arvioitu oikeudenmukaisesti ja opettaja merkitsee suorituksen opintokorttiin.

OPISKELIJAHUOLTOHENKILÖSTÖN TIEDONSAANTI

Erityisopetuksen suunnitelmaan on kirjattu, että opiskelijat toimittavat nuorison terveystodistuksen koululle, tämä ei kuitenkaan nykyisin toteudu. Terveystodistuksen peruskoulun päättävät opiskelijat saavat oman kuntansa terveyskeskuksesta maksutta kotiin lähetettynä, kuten myös rokotustodistuksen. Kouluterveydenhoitajan työn tehokkuuden kannalta olisi tärkeää tiedottaa oppilaitokseen opiskelemaan valituille jo valintakirjeen mukana asian tärkeydestä. Ryhmänohjaajat voisivat kerätä terveys- ja rokotustodistukset ensimmäisinä opiskelupäivinä ja toimittaa ne kouluterveydenhoitajalle. Terveysdenhoitaja voisi näiden papereiden perusteella tehdä paljon etukäteistyötä ja silloin uusien opiskelijoiden terveystarkastukset sujuisivat nopeasti ja mahdolliset pitkäaikaissairaudet tulisivat paremmin huomioituiksi jo opiskelun alkuvaiheessa.

ERITYISOPETUKSEN PÄIVITETTY SUUNNITELMA TUTUKSI

- Olen laatinut tähän erityisopetuksen suunnitelman ”jalkauttamisaikataulun”.

Tarkoituksena on, että suunnitelma tulisi tutuksi JAMIn jokaisen toimipisteen jokaisella koulutusosalalla. Tämän vuoksi aion kiertää (luvan saatuani) joka osastolla syksyn -07 kuluessa esittelemässä suunnitelmaa ja tukemassa erityisopetuksen toimenpiteitä osastoilla. Alla on alustava aikataulu siitä, miten koulutusalaakohtaiset osastovierailut ajoittuvat.

Että opettajien olisi helpompi päästä kiinni asioihin, lähetän suunnitelman jokaiselle sähköpostilla etukäteen. Uskon, että kierrokseni aikana tulee myös uusia kehittämiskohteita, joita voidaan sitten ottaa seuraavaan päivitykseen.

Lappajärven toimipiste:

Auto- ja kuljetusala, logistiikka vko 40

Rakennusala vko 40

Sähkö- ja tietotekniikka-ala vko 40

Kone- ja metalliala vko 41

Marata- ala vko 41

Kurejoen toimipiste:

Maatalousala vko 43

Puutarhatalousala vko 43

Luonto- ja ympäristöala vko 43

Puuala vko 43

Alajärven toimipiste:

Tietojenkäsittelyala vko 44

Liiketalousala vko 44

Toivon, että JAMIn johto ja opettajat ottavat tämän päivitetyn erityisopetuksen suunnitelman rohkeasti omaan käyttöönsä ja myös esittävät kritiikkiä ja parannusehdotuksia sen mukaan kuin he toimijoina sitä omalta kannaltaan tarkastelevat. Työhän ei ole koskaan valmis, vaan tilanteet muuttuvat hyvinkin nopeasti ja tarvitaan uusia ennakkoluulottomia tapoja toimia. Pienen oppilaitoksen kilpailuetu isoihin nähden voi olla myös inhimillisesti ja tehokkaasti järjestetty opiskelijahuolto.

LÄHTEET:

Ammatillisen peruskoulutuksen opetussuunnitelman ja näyttötutkinnon perusteet. N:ro 32/011/2005. Helsinki: Opetushallitus.

Asetus ammatillisesta koulutuksesta N:o 811/1998. Helsinki.

Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista. N:o 986/ 1998. Helsinki.

Koivumäki, P. Opintojen tukeminen ja kehittäminen Järvisseudun ammatti-instituutin Alajärven ja Töysän toimipisteissä. 2007. Kehittämishanke.

Laki ammatillisesta koulutuksesta N:o 630/1998. Helsinki.

Hyttinen-Lilja, M. 2004. Mastin erityisopetuksen suunnitelman käyttöönotto ja toiminnan seuranta vuonna 2003. Raportti. Mikkelin ammattiopisto.

Opiskelijahuoltosuunnitelma. 2005. Järvisseudun ammatti-instituutti

LIITTEET

Liite 1. Hojks- lomakkeisto

HENKILÖKOHTAINEN OPETUKSEN JÄRJESTÄMISTÄ KOSKEVA SUUNNITELMA, HOJKS

Luottamuksellinen

Osa A

1. Henkilötiedot

Opiskelijan nimi: □□□□□	Syntymäaika: □□□□□	Kotikunta: □□□□□
Osoite opiskelun aikana: □□□□□	Opiskeluaikainen puhelin:	Matkapuhelin: □□□□□
Huoltaja, isä: □□□□□	Kotipuhelin: □□□□□	
Osoite: □□□□□	Matkapuhelin: □□□□□	
Huoltaja, äiti: □□□□□	Kotipuhelin: □□□□□	
Osoite: □□□□□	Matkapuhelin: □□□□□	
Huoltaja, muu: □□□□□	Kotipuhelin: □□□□□	
Osoite: □□□□□	Matkapuhelin: □□□□□	

2. Opinnot

Tutkinto: □□□□□	Opintojen aloitusajankohta: □□□□□	Toimipiste: □□□□□
Ryhmänohjaaja: □□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□		
Aikaisemmat opinnot:	Peruskoulu (vuosiluokat 7-9):	Mukautukset, erityisopetus, tukiovetus: □□□□□
	Muut tutkinnot, kurssit: □□□□□	

3. Edellisen todistuksen arvosanat

Äidinkieli: □□□□□	Matematiikka: □□□□□	Ruotsin kieli: □□□□□	Englannin kieli: □□□□□
Muut: □□□□□			

4. Vahvuudet ja kehittämisalueet (Opiskelija täyttää)

4.1. Missä asioissa olen hyvä?	Miten se minun kohdallani ilmenee.
--------------------------------	------------------------------------

Osa B

6. Tämän hetken tilanne

6.1. Yleishuomiot: □□□□□		
6.2. HOPS (tarvittaessa liitetään erillinen liite): □□□□□		
6.3. Suorittamattomien kurssien suoritus suunnitelma: (Erillinen liite) □□□□□□□□□□□□□□□□□□□□	☐ On □□□□□□□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□□	☐ Ei □□□□□□□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□□□□□□□□□□□
6.4. Perusteet henkilökohtaiselle opetuksen järjestämistä koskevalle suunnitelmalle: □□□□□		
Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan Suunnitelman luokituskoodi (L 630/1998, 20§): □□□□□ □□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□	Sanallinen perustelu, miksi opiskelija nimetään erityisopiskelijaksi: □□□□□ □□□□□□	
Keskeiset tuettavat alueet: □□□□□ □□□□□□□□□□□□□□□□		

7. Opiskelijan tavoitteet ja opiskelun tukitoimet

Tavoitteet opinnoissa syksyllä 200□□□□□	□□□□□ □□□□□ □□□□□ □□□□□	
Tavoitteet opinnoissa keväällä 200□□□□□	□□□□□ □□□□□ □□□□□ □□□□□	
Opiskelijan muut tavoitteet: (Elämäntilanne, sosiaaliset tavoitteet ym.)	□□□□□ □□□□□ □□□□□ □□□□□	
	Tukitoimi (toimenpiteet, opetusmenetelmät, opetusmateriaalit, apuvälineet)	Vastuhenkilö (opo, ero, terveydenhoitaja, sos.toimi, terapia, kuntoutus)
Opiskelun tukitoimet ja vastuhenkilöt syksyllä 200□□□□□	□□□□□ □□□□□ □□□□□	□□□□□ □□□□□ □□□□□
Opiskelun tukitoimet ja vastuhenkilöt keväällä 200□□□□□	□□□□□ □□□□□ □□□□□	□□□□□ □□□□□ □□□□□
	□□□□□ □□□□□ □□□□□	□□□□□ □□□□□ □□□□□

Seuranta:	Päivämäärä: □□□□□ Palaveri ☐ Puhelinkeskustelu ☐ Muu keskustelu ☐ Ryhmäohjaajan huomiot:	Osallistujat: □□□□□ Sisältö: □□□□□ □□□□□
	Päivämäärä: □□□□□ Palaveri ☐ Puhelinkeskustelu ☐ Muu keskustelu ☐ Ryhmäohjaajan huomiot: □□□□□	Osallistujat: □□□□□ Sisältö: □□□□□ □□□□□
	Päivämäärä: □□□□□ Palaveri ☐ Puhelinkeskustelu ☐ Muu keskustelu ☐ Ryhmäohjaajan huomiot: □□□□□	Osallistujat: □□□□□ Sisältö: □□□□□ □□□□□
	Päivämäärä: □□□□□ Palaveri ☐ Puhelinkeskustelu ☐ Muu keskustelu ☐ Ryhmäohjaajan huomiot: □□□□□	Osallistujat: □□□□□ Sisältö: □□□□□ □□□□□

8. Suunnitelman hyväksyminen

Annan tiedonsiirtoluvan suunnitelmasta opiskelun järjestämistä koskevissa asioissa.

Aika ja paikka: □□□□□	
□□□□□	
□□□□□	□□□□□
□□□□□	□□□□□
Opiskelijan allekirjoitus	Huoltajan allekirjoitus
Puhelin: □□□□□	Puhelin: □□□□□
□□□□□	□□□□□
□□□□□	□□□□□
Ryhmänohjaajan allekirjoitus	Koulutusalojohtajan allekirjoitus
Puhelin: □□□□□	Puhelin: □□□□□
Muut läsnäolijat:	Puhelin:
□□□□□	□□□□□
□□□□□	□□□□□
□□□□□	□□□□□
□□□□□	□□□□□
□□□□□	□□□□□
□□□□□	□□□□□
□□□□□	□□□□□
□□□□□	□□□□□
□□□□□	□□□□□
□□□□□	□□□□□
□□□□□	□□□□□
□□□□□	□□□□□
□□□□□	□□□□□
□□□□□	□□□□□
Oppilaitoksen leima	

VALITUSOSOITUS

HOJKS-päätöksestä sekä sen toteutumisesta voi valittaa oppilaitoksen rehtorille. Laissa ei ole määritelty tälle valitukselle määräaikaa. Mikäli HOJKS-päätöksen on tehnyt oppilaitoksen rehtori, voidaan valitus osoittaa järjestäjäkuntayhtymän yhtymähallitukselle.

Opintojaksojen ja näyttöjen arviointiin liittyvät huomautukset osoitetaan 14 päivän kuluessa tiedoksisaannista sille opettajalle, joka on vastuussa arvioinnista. Mikäli arvioinnista on vastuussa työelämän edustaja, on huomautus esitettävä edellä mainitussa ajassa asianomaisen alan koulutusalojohtajalle. Opettajan tai koulutusalojohtajan arvosanapäätöksestä voi tämän jälkeen valittaa järjestäjäkuntayhtymän toimielimelle, jonka puheenjohtajana toimii rehtori. Valitus on tehtävä 14 päivän kuluessa edellisen päätöksen tiedoksisaannista.

Liite 2. Mukautetun opetuksen arvioinnin periaatteet/kriteerit

1. Käytäntö

Tyydyttävä	Hyvä	Kiitettävä
		Osoaa pääosin käyttää tavallisimpia työtapoja, työvälineitä ja materiaaleja.
Selviää aiemmin harjoitelluista yksittäisistä työtehtävistä, tutussa ympäristössä, jatkuvasti ohjattuna.	Selviää yksinkertaisista työtehtävistä, tutussa ympäristössä ja vuorovaikutustilanteissa, ohjattuna	Osoaa toimia tutussa ympäristössä ohjatusti, tutussa vuorovaikutustilanteissa ja paljon harjoitelluissa tilanteissa.
Pystyy toistamaan mallin mukaisesti yksinkertaisen tehtävän.	Osoaa alkuohjauksen jälkeen tulkita työohjeen annetusta materiaalista ja suoriutuu tehtävästä.	Osoaa tulkita työohjeet annetusta materiaalista sekä esittää sen ymmärrettävästi omalla kommunikointitavallaan.
Työllistyy tuettuun työhön tai yksilöllisesti järjestettyyn työtoimintaan.	Työllistyy ohjattuna yksilöllisesti valittuihin työtehtäviin.	Työllistyy avustaviin tehtäviin ammattialalle.
Tarvitsee jatkuvaa ohjausta ja kannustamista.	Osallistuu työtehtäviin ja tekee runsaasti ohjattuna annetut tehtävät.	On motivoitunut ja osoaa ohjauksessa tehdä annetut tehtävät.
Havainnoi työnsä kulkua ja osoaa keskeyttää tarpeen vaatiessa ja viestii poikkeamista.	Ottaa huomioon annetun palautteen ja pyrkii toimimaan sen mukaisesti.	Osoaa arvioida omaa itseään ja/tai toimintaansa omasta lähtökohdastaan.
Asennoituu myönteisesti työturvallisuusohjeisiin, mutta vastuu työturvallisuudesta on ympäristöllä. Noudattaa avustettuna työaikoja.	Noudattaa työaikoja, työturvallisuusohjeita, muita sopimuksia ja ohjeita. Noudattaa avustettuna työaikoja	Noudattaa työaikoja, työturvallisuusohjeita, muita sopimuksia ja ohjeita.

2. Teoria

Tyydyttävä	Hyvä	Kiitettävä
Osallistuu opetukseen	Osallistuu säännöllisesti opetukseen	Osallistuu säännöllisesti ja aktiivisesti opetukseen
Tunnistaa ja jäljentää	Toistaa ja tunnistaa vaihtoehtoja	Osoaa ulkoa teoriaa. Luettelee irtotietoja.
Osoaa vastata on tai ei	Vastaa lyhyesti suoriin kysymyksiin	Selostaa kokonaisuuksia apukysymysten avulla.